

หนังสือคร่าวเรือนของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

นางภัทรามาศ สุนทรพานิชกิจ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกเศรษฐศาสตร์ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2557

**Household Debt of Members of Agricultural Cooperative
in Mae Hong Son Province**

Mrs. Patramas Soontornpanitkit

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Economics

School of Economics

Sukhothai Thammathirat Open University

2014

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	หน้าภาคครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
ชื่อและนามสกุล	นางภัทรามาศ สุนทรพานิชกิจ
วิชาเอก	เศรษฐศาสตร์
สาขาวิชา	เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ศิริพร สัจจามันท์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2557

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ศิริพร สัจจามันท์)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. อรพรรณ ศรีเสาวลักษณ์)

(รองศาสตราจารย์อรรัมย์คณา เข้มนวล)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

ชื่อการศึกษา **คั่นคว้ออิสระ** หนีภาคครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
ผู้ศึกษา นางภัทรามาส ศูนย์พานิชกิจ รหัสนักศึกษา 2556000863 ปริญญา เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ศิริพร สัจจามันท์ ปีการศึกษา 2557

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อศึกษา 1) สภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน 2) ภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรกับภาวะการเป็นหนี้

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกสหกรณ์ในแต่ละแห่งจำนวน 150 ราย ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน โดยเลือกจากสหกรณ์การเกษตรขนาดใหญ่ในแต่ละอำเภอ และทำการสัมภาษณ์ตัวต่อตัว จากสมาชิกสหกรณ์ ที่เข้ามาใช้บริการ ที่ทำการของสหกรณ์การเกษตร และสุ่มจากสมาชิกสหกรณ์ที่มาเข้ารับการอบรมจากสำนักงานสหกรณ์จังหวัดแม่ฮ่องสอนและใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์

ผลการศึกษาพบว่า 1) สมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยจำนวน 4 คน เป็นครัวเรือนที่มีบุตรกำลังศึกษาอยู่และมีสมาชิกในครัวเรือนอย่างน้อย 2 คน ที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือน สมาชิกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนและไม่มีรายได้เสริม ครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ย 101,280 บาทต่อปี มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 81,480 บาทต่อปี เป็นค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคั้น 2) ภาวะการเป็นหนี้สมาชิกสหกรณ์การเกษตรมีภาระหนี้สินเฉลี่ย 105,000 บาทต่อครัวเรือน มีการกู้เงินจากสหกรณ์ ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6 ถึงร้อยละ 12 เพื่อนำไปลงทุนในการประกอบอาชีพ มีการเลือกชำระคืนเป็นรายปี 3) ปัจจัยด้านค่าใช้จ่ายของสมาชิกสหกรณ์ มีความสัมพันธ์กับภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนปัจจัยด้านอื่น ได้แก่ ปัจจัยด้านประเภทอาชีพทางการเกษตร ปัจจัยด้านสมาชิกในครัวเรือนและปัจจัยระดับอัตราดอกเบี้ย ไม่มีความสัมพันธ์กับภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ ภาวะการเป็นหนี้ หนีภาคครัวเรือนและสหกรณ์การเกษตร

Independent Study title: Household Debt of Members of Agricultural Cooperative in Mae Hong Son Province

Author: Mrs. Patthamas Soontornpanitkit; **ID:** 2556000863;

Degree: Master of Economics;

Independent Study advisor: Siriporn Sajjanand, Associate Professor;

Academic year: 2014

Abstract

The objectives of this study were; 1) to explore the general socio-economic characteristics of members of agricultural cooperatives in Mae Hong Son Province; 2) the indebtedness of members of agricultural cooperatives in Mae Hong Son Province; and 3) the relationship between economic and social variables of members of cooperatives and indebtedness status.

This study used a questionnaire to collect data from a sample of 150 members of each cooperative, using multiple stages random sampling by choosing from a large agricultural cooperative in each district and a face to face interview by randomly sampling of cooperative members attending the services at the office of cooperatives and also randomly sampling from the cooperative members who participated in the training at the Cooperative Office of Mae Hong Son Province and using analysis of variance in the analysis.

The results showed that 1) the most of cooperative members were male, the average household members was 4 persons per household with children were studying and at least 2 persons can generate income for households. The majority of household was gardening with no extra income. The average household income was 101,280 Baht per year, the average household expenditure was 81,480 Baht per year in food and drink. 2) the indebtedness status of agricultural cooperative members consisting of a debt of 105,000 Baht per household. The interest rates of the loan investing in their careers from cooperative were 6% to 12% and was repaid annually. 3) the expenditure of cooperative members was positively and significantly related to the average debt status at 0.05 whereas other factors such as type of occupation in agriculture, the numbers of members in the household and the interest rate were statistically insignificant with the indebtedness status at 0.05 level.

Keywords: This debt, household debt and agricultural cooperatives

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้เป็นอย่างดีด้วยความอนุเคราะห์ และความกรุณาจากรองศาสตราจารย์ศิริพร สัจจานนท์อาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้ให้ความรู้และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์รวมทั้งได้ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆของการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้อย่างใกล้ชิดเสมอมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบการค้นคว้าอิสระทุกท่านที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาตลอดจนให้ความช่วยเหลือแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อให้การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สมบูรณ์ และขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ จนทำให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยได้ด้วยดี เพื่อนักศึกษาเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาราช ที่ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือให้กำลังใจและสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนทุกท่านที่เสียสละเวลา ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถามตลอดจนคณะกรรมการสหกรณ์การเกษตรในแต่ละแห่งที่อำนวยความสะดวกด้านสถานที่และการประสานงานเบื้องต้นให้กับสมาชิกสหกรณ์และสำนักงานสหกรณ์จังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ให้การสนับสนุนข้อมูลต่างๆจนทำให้การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้สำเร็จด้วยดีขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณครอบครัวที่เป็นกำลังใจให้การช่วยเหลือแก่ผู้ศึกษาเสมอมาคุณประโยชน์อันเกิดจากการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ขอบแต่บุพการีครอบครัวคณาจารย์และผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่มีส่วนให้การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ภัทรามาศ สุนทรพานิชกิจ

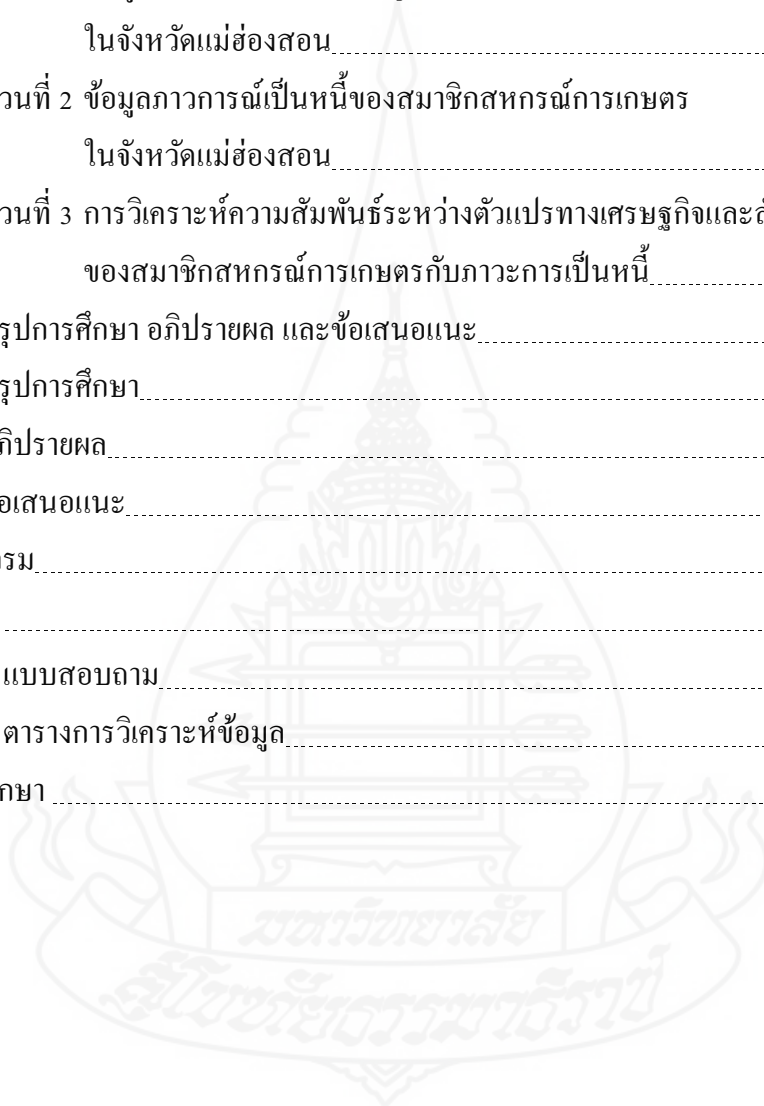
มีนาคม 2557

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การศึกษา	7
สมมติฐานการศึกษา	8
ขอบเขตการศึกษา	8
นิยามศัพท์เฉพาะ	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	10
ส่วนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	10
ส่วนที่ 2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	23
บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษา	27
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	27
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	30
การเก็บรวบรวมข้อมูล	31
การวิเคราะห์ข้อมูล	31

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	33
ส่วนที่ 1 ข้อมูลสภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน.....	33
ส่วนที่ 2 ข้อมูลภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน.....	43
ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคม ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรกับภาวะการเป็นหนี้.....	49
บทที่ 5 สรุปการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	56
สรุปการศึกษา.....	56
อภิปรายผล.....	59
ข้อเสนอแนะ.....	61
บรรณานุกรม.....	63
ภาคผนวก.....	66
ก แบบสอบถาม.....	67
ข ตารางการวิเคราะห์ข้อมูล.....	72
ประวัติผู้ศึกษา.....	77

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1	ธุรกิจของสหกรณ์ภาคการเกษตรจำแนกรายประเภทสหกรณ์..... 2
ตารางที่ 1.2	หนี้ปลายปีของครัวเรือนเกษตรกร ปีเพาะปลูก 2551/52 – 2553/54..... 4
ตารางที่ 1.3	ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดแม่ฮ่องสอนและผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตามราคาประจำปี..... 5
ตารางที่ 1.4	จำนวนเงินให้กู้แก่สมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน..... 7
ตารางที่ 3.1	แสดงจำนวนสมาชิกสหกรณ์การเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ทำการศึกษ แยกตามอำเภอ..... 27
ตารางที่ 3.2	แสดงกลุ่มตัวอย่างการคัดเลือกสหกรณ์ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย..... 30
ตารางที่ 4.1	แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และร้อยละของข้อมูลทั่วไปจำแนกตามเพศ..... 33
ตารางที่ 4.2	แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และร้อยละของข้อมูลทั่วไปจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษาด้านภาพการสมรสและสถานะในครัวเรือน..... 34
ตารางที่ 4.3	แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และร้อยละของข้อมูลทั่วไปจำแนกตาม จำนวนสมาชิกในครัวเรือนจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีรายได้ จำนวนบุตรที่กำลังศึกษา การเป็นสมาชิกสหกรณ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน..... 35
ตารางที่ 4.4	แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และร้อยละของข้อมูลทั่วไป จำแนกตามประเภทที่พักอาศัยสิ่งอำนวยความสะดวก..... 38
ตารางที่ 4.5	แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และร้อยละของข้อมูลทั่วไป จำแนกอาชีพทางการเกษตรรายได้หลักจากพืชเศรษฐกิจ รายได้เสริม รายได้ของครัวเรือนต่อปี..... 39
ตารางที่ 4.6	แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และร้อยละของข้อมูลทั่วไป จำแนกค่าใช้จ่ายของครัวเรือนต่อปี วัตถุประสงค์การใช้จ่าย..... 40
ตารางที่ 4.7	แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และร้อยละของข้อมูลทั่วไป จำแนกเงินออมของท่านต่อปีวัตถุประสงค์ในการออม..... 42
ตารางที่ 4.8	แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และร้อยละของข้อมูลทั่วไป จำแนกช่องทางการออมเงิน..... 43

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.9 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และร้อยละของข้อมูลภาวะการณืเป็นหนี้ของสมาชิก จำแนกตามสาเหตุการเป็นหนี้จำนวนหนี้สินในครัวเรือนอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ และระยะเวลาในการกู้ยืม.....	44
ตารางที่ 4.10 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และร้อยละของข้อมูลภาวะการณืเป็นหนี้ของสมาชิก จำแนกจำนวนแหล่งการกู้เงิน การกู้เงินในระบบ การกู้เงินนอกระบบ.....	46
ตารางที่ 4.11 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และร้อยละของข้อมูลภาวะการณืเป็นหนี้ของสมาชิก จำแนกลักษณะการผ่อนชำระ จำนวนเงินผ่อนชำระเฉลี่ยต่อเดือน และความถี่ในการกู้ยืมเงิน.....	47
ตารางที่ 4.12 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลภาวะการณืเป็นหนี้ของสมาชิก จำแนกการชำระเงินคืนตรงตามกำหนดและหลักประกันในการกู้ยืม.....	48
ตารางที่ 4.13 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และภาวะหนี้สินเฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์ จำแนกตามประเภทอาชีพ.....	50
ตารางที่ 4.14 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และภาวะหนี้สินเฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์ จำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....	51
ตารางที่ 4.15 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และภาวะหนี้สินเฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์ จำแนกตามระดับอัตราดอกเบี้ย.....	52
ตารางที่ 4.16 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และภาวะหนี้สินเฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์ จำแนกตามค่าใช้จ่ายของสมาชิกสหกรณ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน.....	54

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 ร้อยละของครัวเรือนในภาคเหนือที่มีหนี้ในระบบและนอกระบบและจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งสิ้น (ปี 2554).....	3
ภาพที่ 1.2 รายได้ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนและจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน พ.ศ. 2550 – 2554.....	6
ภาพที่ 2.1 แสดงเส้นการบริโภคระยะสั้นและระยะยาวตามสมมติฐานรายได้ถาวร.....	19

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สหกรณ์การเกษตร เป็นสหกรณ์ที่จดทะเบียนจัดตั้งขึ้นในหมู่ผู้มีอาชีพทางการเกษตร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกสหกรณ์ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และช่วยเหลือส่วนรวม โดยใช้หลักคุณธรรม จริยธรรมอันดีงาม ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือการจัดหาทุนให้กับสมาชิกกู้ยืม เพื่อนำไปประกอบอาชีพ โดยคิดอัตราดอกเบี้ยในอัตราที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังมีการดำเนินกิจกรรมด้านการจัดหาสินค้ามาจำหน่าย การรวบรวมผลผลิต การแปรรูปผลผลิต การรับฝากเงินและการให้บริการอื่นๆ ที่สมาชิกสหกรณ์มีความต้องการ เพื่อแก้ไขความเดือนร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิก และช่วยยกฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้นทำให้สมาชิกมีปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้น มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองหรือมีที่ดินทำกินมากกว่าเดิม สมาชิกได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในการผลิต ตั้งแต่การใช้พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ การใช้ปุ๋ย การใช้ยาปราบศัตรูพืช การเก็บรักษาผลผลิตอย่างมีคุณภาพ และผลิตผลที่ได้เป็นไปตามความต้องการของตลาด ส่งผลให้สมาชิกในครัวเรือนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และการอนามัย

กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2555) ได้จัดทำรายงานผลการดำเนินงานและฐานะการเงินของสหกรณ์ทุกประเภทในประเทศไทยในปี 2555 พบว่าปริมาณธุรกิจของสหกรณ์การเกษตรมีปริมาณเพิ่มขึ้นจากปี 2554 ร้อยละ 13.80 โดยเพิ่มจาก 268,098.44 ล้านบาทเป็น 305,098.69 ล้านบาท เมื่อแยกตามประเภทของธุรกิจ ธุรกิจรวบรวมผลผลิตมีปริมาณธุรกิจสูงสุดเป็นอันดับหนึ่งจำนวน 89,767.41 ล้านบาทหรือร้อยละ 29.42 และอันดับสองคือธุรกิจการให้เงินกู้ (สินเชื่อ) มีปริมาณธุรกิจจำนวน 69,661.14 หรือร้อยละ 22.83 ซึ่งปริมาณการให้เงินกู้ มีอัตราเพิ่มขึ้นจากปี 2554 ร้อยละ 14.46 โดยสหกรณ์ประเภทการเกษตรมีปริมาณการให้เงินกู้สูงสุดจำนวน 67,003.72 ล้านบาทคิดเป็นร้อยละ 96.18 ซึ่งเป็นการใช้กู้แก่สมาชิกจำนวน 66,264.94 คิดเป็นร้อยละ 98.90 (ตารางที่ 1.1) แสดงให้เห็นว่าสหกรณ์การเกษตรสามารถเข้าไปช่วยเหลือสมาชิกสหกรณ์ที่เดือนร้อนเรื่องการขาดแคลนเงินทุนได้และมีแนวโน้มที่สมาชิกสหกรณ์การเกษตรจะก่อหนี้เพิ่มสูงขึ้น

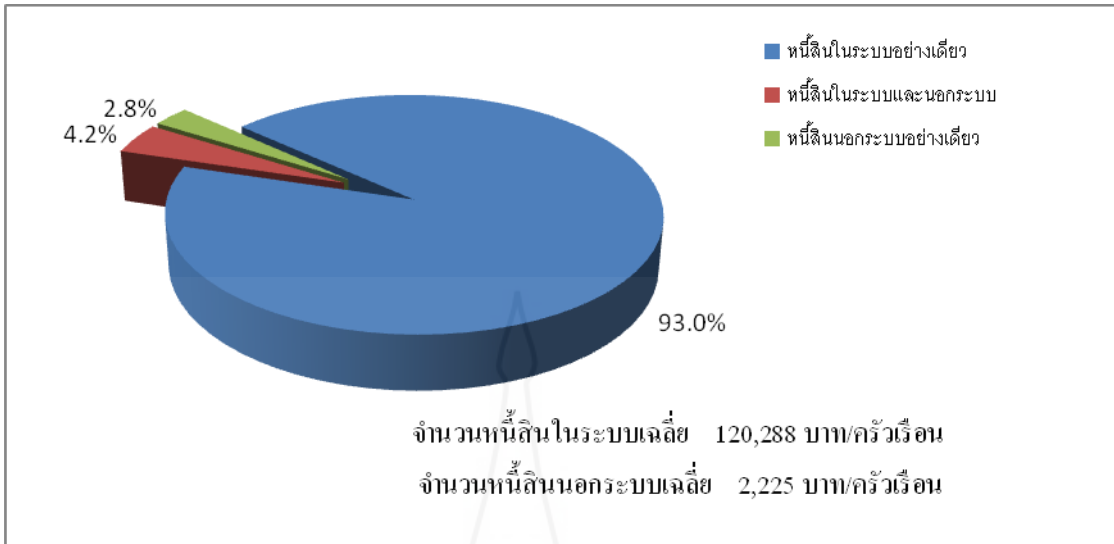
ตารางที่ 1.1 ธุรกิจของสหกรณ์ภาคการเกษตรจำแนกรายประเภทสหกรณ์

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	ประเภทสหกรณ์			ปี 2555	ปี 2554
	เกษตร	ประมง	นิคม	รวม	รวม
การรับฝากเงิน	63,837	34.40	3,399.91	67,271.37	59,927.40
การให้เงินกู้ (สินเชื่อกู้)	67,003.72	154.13	2,503.29	69,661.14	60,860.72
- ให้สหกรณ์อื่นกู้	738.78	-	2.10	740.88	903.28
- ให้สมาชิกกู้	66,264.94	154.13	2,501.19	68,920.26	59,957.44
การจัดหาสินค้ามาจำหน่าย	55,533.50	528.33	2,767.39	58,829.22	50,722.69
การรวบรวมผลิตผล	85,266.74	187.91	4,312.76	89,767.41	77,151.87
การแปรรูปผลิตผล	18,269.59	0.65	767.86	19,038.10	18,965.69
ให้บริการและส่งเสริม	439.58	75.30	16.57	531.45	470.07
การเกษตร					
รวม	290,350.19	980.72	13,767.78	305,098.69	268,098.44

ที่มา : กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2555

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2555) ได้จัดทำการศึกษาภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนภาคเหนือในปี 2554 เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ ค่าใช้จ่าย ภาวะหนี้สิน และทรัพย์สินของครัวเรือน พบว่าครัวเรือนในภาคเหนือ พ.ศ. 2554 เกินครึ่งหนึ่งมีหนี้สินคิดเป็นหนี้สินเฉลี่ย 122,444 บาทต่อครัวเรือน หรือประมาณ 7.1 เท่าของรายได้ ครัวเรือนภาคเหนือมีหนี้สินส่วนใหญ่เป็นหนี้สินในระบบ โดยครัวเรือนที่มีหนี้สินในระบบอย่างเดียวนั้น มีถึงร้อยละ 93 และครัวเรือนที่มีหนี้สินในระบบและนอกระบบมีร้อยละ 4.2 และสำหรับครัวเรือนที่มีหนี้สินนอกระบบอย่างเดียวนั้นมีเพียงร้อยละ 2.8 นอกจากนี้ยังพบว่า จำนวนเงินเฉลี่ยที่เป็นหนี้ในระบบสูงกว่านอกนอกระบบถึง 54 เท่า โดยที่ จำนวนหนี้สินในระบบโดยเฉลี่ยคือ 120,288 บาท/ครัวเรือน และจำนวนหนี้สินนอกระบบโดยเฉลี่ยคือ 2,225 บาท/ครัวเรือน (แผนภูมิที่ 1.1)

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2555

ภาพที่ 1.1 ร้อยละของครัวเรือนในภาคเหนือที่มีหนี้ในระบบและนอกระบบและจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งสิ้น (ปี 2554)

ในปี 2554 ภาคเหนือมีประชากรประกอบอาชีพทางการเกษตร ร้อยละ 34.06 จากจำนวนครัวเรือน 660,241 ครัวเรือน (สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่, 2554) เกษตรกรมีหนี้สินเพิ่มขึ้น จะเห็นได้จาก หนี้สินปลายปีของครัวเรือนเกษตรกรภาคเหนือมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 8.29 จากปีเพาะปลูก 2551/52 ถึงปีเพาะปลูก 2553/54 (ตารางที่ 1.2) นอกจากนี้อัตราการขยายตัวของหนี้ปลายปียังเพิ่มขึ้นเป็นอันดับที่ 2 รองจากภาคใต้ ทั้งนี้เกิดจากความต้องการเงินทุนของเกษตรกรเพิ่มขึ้น เพื่อการผลิตในภาคเกษตร และกิจกรรมอื่นๆ รวมทั้ง เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่าย เช่น การกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน และสหกรณ์ เพื่อนำมาลงทุนในกิจกรรมต่างๆ ของครัวเรือน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2555)

ตารางที่ 1.2 หนี้อุปโภคบริโภคของครัวเรือนเกษตรกร ปีเพาะปลูก 2551/52 – 2553/54

หน่วย: บาทต่อครัวเรือน

ภาคปีเพาะปลูก	2551/52	2552/53	2553/54	อัตราการขยายตัว
เหนือ	74,098	76,321	86,899	8.29
ตะวันออกเฉียงเหนือ	51,560	49,498	55,735	3.97
กลาง	61,604	58,524	61,433	-0.14
ใต้	30,666	33,733	36,378	8.92

ที่มา: ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2555

ภาคเหนือมีเนื้อที่ถือครองทำการเกษตร 27.1 ล้านไร่ เป็นรองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรมากที่สุด คือ 53.5 ล้านไร่ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2555)

จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดในภาคเหนือที่มีพื้นที่ถือครองทำเกษตรน้อยที่สุด มีพื้นที่ทำการเกษตร ๓๖๓,๗๗๓ ไร่ จากพื้นที่ทั้งหมด 7,925,734.38 ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔.๕๕ ส่วนใหญ่เป็นเนื้อที่ป่าไม้ ร้อยละ 88.85 แม้จะมีเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรน้อย แต่มีภาคการเกษตรเป็นขนาดใหญ่ที่สุดในจังหวัด มีอัตราการขยายตัว 5.5 จากปี 2553 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคต ประชากรในจังหวัดประกอบด้วยครัวเรือนเกษตร 47,813 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 50.96 (สำนักงานเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2554) ในจำนวนนี้เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรซึ่งเป็นผู้แทนของครัวเรือนจำนวน 15,071 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 31.52 ของครัวเรือนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน (สำนักงานสหกรณ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2556) จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีขนาดเศรษฐกิจเป็นลำดับสุดท้ายของประเทศ ประมาณการผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดปี 2555 ณ ราคาประจำปีมีมูลค่า 10,357.6 ล้านบาทเพิ่มขึ้นจาก 9,598.9 ล้านบาทในปี 2554 จำนวน 758.7 ล้านบาทโดยผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อหัว (GPP per capita) ในปี 2555 เท่ากับ 43,540 บาทเพิ่มขึ้นจาก 40,656 บาทในปี 2554 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.1 (ตารางที่ 1.3) สาขาการผลิตที่สำคัญของจังหวัดคือสาขาเกษตรกรรม การค้าสัตว์ และการป่าไม้ มีสัดส่วนร้อยละ 31.2 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 13.8 จากปัจจัยจากสภาพอากาศเอื้ออำนวยโดยมีปริมาณฝนและน้ำเพียงพอต่อการเพาะปลูก ประกอบกับไม่ประสบภัยธรรมชาติและโรคระบาดรุนแรง รวมทั้งราคาพืชหลักได้รับมาตรการช่วยเหลือจากการจูงใจให้เกษตรกรขยายพื้นที่เพาะปลูกและเร่งการผลิต ทำให้ผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้น (สำนักงานคลังจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2555) ด้วยเหตุนี้เกษตรกรจึงมีความต้องการเงินเพื่อ

นำมาลงทุนในการทำการเกษตร โดยทำการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนต่างๆ ทั้งภายในและนอกระบบ ก่อให้เกิดหนี้สินตามมา

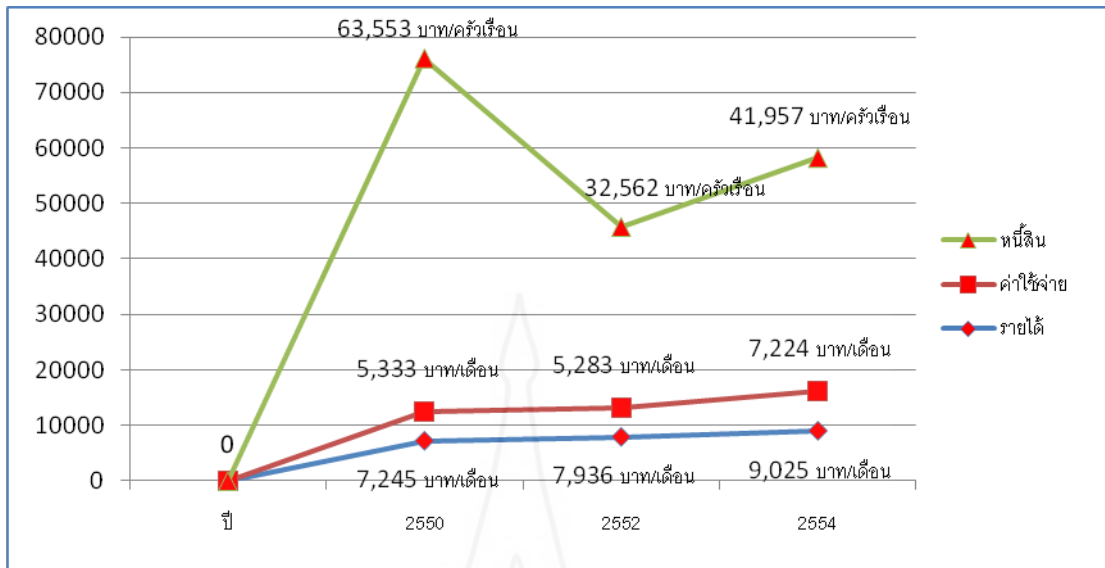
ตารางที่ 1.3 ผลผลิตทั้งหมดรวมจังหวัดแม่ฮ่องสอนและผลผลิตจังหวัดต่อหัวจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตามราคาประจำปี

	จำนวน		อัตราขยายตัว	
	2554	2555	2554	2555
ผลผลิตทั้งหมดรวมจังหวัด ณ ราคา ประจำปี (ล้านบาท)	9,598.90	10,357.60	7.2	7.9
ประชากร (คน)	236,100	237,887	0.8	0.8
ผลผลิตจังหวัดต่อหัว (บาท/คน/ปี)	40,656	43,540	6.3	7.1

ที่มา : สำนักงานคลังจังหวัดแม่ฮ่องสอน , 2555

รายงานผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2550 - 2554 (แผนภูมิ 1.2) พบว่าครัวเรือนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้นในอัตราไม่สูงมากนัก คือ ในปี 2550 มีรายได้เฉลี่ย 7,245 บาทต่อเดือน ในปี 2552 มีรายได้เฉลี่ย 7,936 บาทต่อเดือนและในปี 2554 มีรายได้เฉลี่ย 9,025 บาทต่อเดือน มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้นในปี 2554 คือ ในปี 2550 มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 5,333 บาทต่อเดือน ในปี 2552 มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยลดลงเป็น 5,283 บาทต่อเดือน และในปี 2554 มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 7,224 บาทต่อเดือนและมีอัตราหนี้สินเฉลี่ยเพิ่มขึ้นในปี 2554 คือ ในปี 2550 มีหนี้สินเฉลี่ยอยู่ที่ 63,553 บาทต่อเดือนปี 2552 มีหนี้สินเฉลี่ยลดลงอยู่ที่ 32,562 บาทต่อเดือน และในปี 2554 มีหนี้สินเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอยู่ที่ 41,957 บาทต่อเดือน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554)

ที่มา : สํารวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2550 – 2554 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ภาพที่ 1.2 รายได้ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนและจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน
ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน พ.ศ. 2550 – 2554

แหล่งเงินทุนที่เกษตรกรสามารถกู้ยืมได้มีทั้งแหล่งเงินทุนนอกระบบและในระบบ โดยที่แหล่งเงินทุนนอกระบบ เป็นแหล่งเงินทุนที่เกิดขึ้นตามความจำเป็นและสภาพแวดล้อม เช่น การกู้จากนายทุนปล่อยกู้ จากเพื่อนและญาติ เป็นต้น ส่วนแหล่งเงินทุนในระบบ จะเป็นสถาบันการเงินประเภทธนาคาร กองทุนหมู่บ้าน และสหกรณ์การเกษตร เป็นต้น

สหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นแหล่งเงินกู้ที่สำคัญของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรที่มีอยู่จำนวน 15,071 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 31.52 ของครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน 47,813 ครัวเรือน (สำนักงานสหกรณ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2556) ในช่วงปี 2553 – 2556 ยอดจำนวนเงินให้กู้แก่สมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จาก 38,127,537.93 บาท เป็น 77,730,125 บาท (ตารางที่ 1.4) แสดงถึงภาระหนี้สินต่อครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเพิ่มสูงขึ้น

ตารางที่ 1.4 จำนวนเงินให้กู้แก่สมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

หน่วย : บาท

ปี	เงินให้กู้
2553	38,127,537.93
2554	51,633,719.00
2555	52,082,750.00
2556	77,730,125.00

ที่มา : รายงานผลการปฏิบัติงานตามคำรับรอง สำนักงานสหกรณ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน

สมาชิกสหกรณ์แต่ละคนจะมีการก่อหนี้แตกต่างกันมากบ้างน้อยบ้างตามวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ ตามความสามารถในการชำระ และตามคุณสมบัติของสมาชิกแต่ละคน และอาจมีปัจจัยหลายปัจจัยที่ส่งผลให้สมาชิกก่อหนี้เพิ่มขึ้นได้ด้วยเช่นกัน จากที่กล่าวมาข้างต้นงานวิจัยฉบับนี้จึงต้องการสำรวจสภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมและภาวะหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนว่าเป็นอย่างไร ตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรกับภาวะการเป็นหนี้มีความสัมพันธ์กันหรือไม่ เพื่อนำผลการศึกษาให้สำนักงานสหกรณ์จังหวัดแม่ฮ่องสอนหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องได้นำไปเป็นข้อมูลเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สิน ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพชีวิตของครัวเรือนสมาชิกสหกรณ์การเกษตรให้ดีขึ้น

2. วัตถุประสงค์การศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

2.2 เพื่อศึกษาภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

2.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรกับภาวะการเป็นหนี้

3. สมมติฐานการศึกษา

สมมติฐานที่ใช้ในการศึกษาการศึกษาหนีภาคครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีดังนี้

- 3.1 ปัจจัยด้านประเภทอาชีพทางการเกษตรของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรมีความสัมพันธ์ไม่แตกต่างกันกับจำนวนหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์
- 3.2 ปัจจัยด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรมีความสัมพันธ์ไม่แตกต่างกับจำนวนหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์
- 3.3 ปัจจัยด้านอัตราดอกเบี้ยเงินกู้มีความสัมพันธ์ที่แตกต่างกับภาวะหนี้สินเฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์
- 3.4 ปัจจัยด้านค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรมีความสัมพันธ์ที่แตกต่างกับการภาระหนี้สินเฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร

4. ขอบเขตการศึกษา

- 4.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีจำนวน 21 สหกรณ์ มีสมาชิกทั้งสิ้นจำนวน 15,071 ราย โดยทำการศึกษาเฉพาะสหกรณ์การเกษตรขนาดใหญ่ในแต่ละอำเภอจำนวน 6 อำเภอซึ่งมีสมาชิกสหกรณ์กระจายในแต่ละพื้นที่ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคม ภาวะการเป็นหนี้และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคมกับภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- 4.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ กลุ่มสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนจำนวน 150 ราย ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตามสูตรของ Taro Yamane

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

- 5.1 สมาชิกสหกรณ์หมายถึง สมาชิกสามัญของสหกรณ์ ที่ได้ชำระค่าหุ้นตามจำนวนที่ถือครบถ้วนแล้ว
- 5.2 หนี้หมายถึงเงินกู้ที่กู้จากแหล่งเงินทุนทั้งภายนอกและภายในระบบ โดยที่แหล่งเงินทุนนอกระบบ เป็นแหล่งเงินทุนที่เกิดขึ้นตามความจำเป็นและสภาพแวดล้อม เช่นการกู้จาก

นายทุนปล่อยกู้ จากเพื่อนและญาติ เป็นต้น ส่วนแหล่งเงินทุนในระบบ เป็นการกู้จากสถาบันการเงินประเภทธนาคาร กองทุนหมู่บ้าน และสหกรณ์การเกษตร

5.3 คริวเรือน หมายถึง บุคคลคนเดียวหรือหลายคนที่อาศัยเป็นประจำอยู่ในบ้านหรือในสถานที่อยู่เดียวกันและร่วมกันจัดหา ประกอบ และบริโภคอาหารและใช้สิ่งอุปโภคอันจำเป็นแก่การครองชีพของบุคคลเหล่านั้น

5.4 สหกรณ์การเกษตร หมายถึง การสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่ผู้มีอาชีพทางการเกษตรรวมตัวกันจัดตั้งและจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลต่อนายทะเบียนสหกรณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิก ดำเนินกิจการร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิกและช่วยยกฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ทำให้ทราบถึงสภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรกับภาวะการเป็นหนี้

6.2 ผลที่ได้จากการศึกษาจะสามารถนำไปสู่การวางแผนแนวทางในการเข้าไปแก้ไขแนะนำส่งเสริม และช่วยเหลือสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ให้สามารถบริหารจัดการและควบคุมหนี้สินที่เกิดขึ้นให้ลดลงและไม่ขยายวงเงินสูงขึ้นเป็นปัญหาของครัวเรือนต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง “หนี้ภาคครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน” ได้ทำการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนและได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ เอกสาร แนวความคิดและทฤษฎีต่างๆ สามารถจำแนกตามหัวข้อเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

- 1.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหนี้สิน
- 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับสินเชื่อ
- 1.3 แนวคิดความยากจน และภาวะหนี้สิน
- 1.4 แนวคิดในการก่อหนี้
- 1.5 ทฤษฎีรายได้ถาวร(The Permanent Income Hypothesis)
- 1.6 ทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้เปรียบเทียบ
(Relative Income Theory of Consumption)
- 1.7 กฎว่าด้วยการบริโภคและการออม John Maynard Keynes
- 1.8 ทฤษฎีอัตราดอกเบี้ย

ส่วนที่ 2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับหนี้สิน

ความหมายของหนี้สิน

สำนักงานสถิติแห่งชาติให้คำนิยามหนี้สินของครัวเรือนหมายถึงจำนวนเงินกู้ยืมทั้งหมดของสมาชิกในครัวเรือนที่ค้างชำระทั้งจากสถาบันการเงินและบุคคลอื่นนอกครัวเรือนและหนี้ที่เกิดจากการเช่าซื้อการซื้อสินค้าเงินผ่อน/การซื้อเชื่อสินค้าการจำหน่ายการจ้างงานและเงินส่งแชร์

ลักษณะและประเภทของหนี้สิน

รัตนภรณ์ เชาวลิตตระกูล (2551) ลักษณะที่สำคัญของหนี้สินมีดังนี้

1.1.1 เป็นภาระผูกพันในปัจจุบันที่เกิดจากเหตุการณ์ในอดีตของกิจการเนื่องจากการประกอบธุรกิจทางการค้าเช่นการซื้อสินค้าเป็นเงินเชื่อการใช้บริการเป็นเงินเชื่อการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน

1.1.2 เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบที่เจ้าของกิจการต้องชดใช้ด้วยเงินสดสินทรัพย์อื่นหรือบริการตามที่ได้ตกลงกันได้

1.1.3 สามารถกำหนดมูลค่าของหนี้สินและวันที่ครบกำหนดชำระหนี้ได้

1.1.4 สามารถระบุผู้รับเงินได้

ประเภทของหนี้สิน

หนี้สินมีระยะเวลาในการชำระหนี้ที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับข้อตกลงดังนั้นการจำแนกประเภทหนี้สินจะพิจารณาจากความแตกต่างของระยะเวลาในการชำระหนี้ซึ่งจำแนกได้ 2 ประเภท

1. หนี้สินหมุนเวียน (Current Liabilities) หมายถึงหนี้สินของกิจการที่มีระยะเวลาดำเนินการชำระคืนภายใน 12 เดือนนับจากวันที่ทำการกู้ยืมหรือชำระด้วยเงินสดหรือสินทรัพย์หมุนเวียนอื่นนอกจากนี้หนี้สินหมุนเวียนยังมีลักษณะที่แตกต่างกันสามารถจำแนกได้ 3 ประเภทดังนี้

- (1) หนี้สินหมุนเวียนที่กำหนดมูลค่าแน่นอน
- (2) หนี้สินหมุนเวียนโดยประมาณ
- (3) หนี้สินหมุนเวียนที่อาจจะเกิดขึ้น

2. หนี้สินระยะยาว (Long-Term Liabilities) หมายถึงหนี้สินที่มีระยะเวลาในการชำระหนี้คืนเกินกว่า 1 ปีหรือเกินกว่ารอบระยะเวลาดำเนินงานตามปกติของกิจการ (รอบระยะเวลาดำเนินการปกติเท่ากับ 12 เดือน) เช่นหุ้นกู้ตัวเงินจ่ายระยะยาวเจ้าหนี้จำนอง เป็นต้น

สาเหตุการเกิดหนี้สิน

พฤษ์เถาฉวิล (2543, หน้า 10) กล่าวว่าภาระหนี้สินของเกษตรกรมีสาเหตุมาจากนโยบายการพัฒนาของรัฐทำให้เกิดการความเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การเป็นหนี้สินโดยจำแนกความเปลี่ยนแปลงได้เป็น 4 ขั้นตอนดังนี้คือ

ขั้นตอนที่ 1 การพึ่งพาลายของเศรษฐกิจแบบยังชีพในอดีตชุมชนหมู่บ้านดำรงชีวิตในระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพโดยพึ่งพาธรรมชาติเป็นแหล่งอาหารและปัจจัยสี่พร้อมกับมีการแลกเปลี่ยนสินค้าจำเป็นที่ผลิตไม่ได้กับชุมชนอื่นๆแต่วิถีชีวิตในระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพได้ถูก

ทำลายจากการขยายอำนาจของรัฐภายใต้มาตรการที่สำคัญ 3 ประการคือ 1) การเก็บภาษี

2) การควบคุมทรัพยากรของรัฐ 3) การส่งเสริมการเกษตรเชิงพาณิชย์

ขั้นตอนที่ 2 การพึ่งพาทุนและตลาดเมื่อเข้าสู่การผลิตในระบบตลาดชาวบ้านต้องอยู่ในภาวะเสียเปรียบเพราะในระบบนี้มี “ทุนการผลิต” เป็นปัจจัยชี้ขาดของอำนาจต่อรองหมายความว่าผู้ใดที่สามารถควบคุมปัจจัยทุนก็จะสามารถควบคุมการผลิตและการกำหนดราคาผลผลิตในตลาดได้ในทางตรงกันข้ามฝ่ายที่ไม่สามารถควบคุมปัจจัยทุนก็ต้องไปซื้อหาเช่าหรือกู้ยืมจึงตกอยู่ในภาวะพึ่งพาและถูกกำหนด

ขั้นตอนที่ 3 การพึ่งพาแหล่งทุนเมื่อเกษตรกรไม่มีความสามารถในการสะสมทุนในขณะที่ต้องใช้เงินทุนในการผลิตมากขึ้นจึงมีความจำเป็นต้องพึ่งพาแหล่งสินเชื่อเพื่อการผลิต

ขั้นตอนที่ 4 การตกอยู่ในภาวะล้มละลายในภาวะที่ไม่สามารถสร้างรายได้จากการผลิตพร้อมกับเป็นหนี้สถาบันการเงินที่มีดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นในอัตราวิฤกษ์ทำให้เกษตรกรตกอยู่ในภาวะล้มละลายหมดหนทางจะชดใช้หนี้เกษตรกรที่พอมิที่ดินก็ต้องขายที่ดินเพื่อใช้หนี้หรือไม่ก็ถูกเจ้าหนี้ยึดไปบางส่วนหันหน้าเข้าสู่การเป็นแรงงานรับจ้างบ้างก็เข้าสู่อาชีพผิดกฎหมายเป็นปัญหาของชุมชนและสังคมต่อไป

การจัดการหนี้สิน

พฤษ์เถาถวิล (2543, หน้า 10) มองว่าต้องมีการปรับเปลี่ยนทิศทางการพัฒนาภาคเกษตรกรรมให้มีความเข้มแข็งในการผลิตและการค้าพร้อมกับสร้างตลาดทางเลือกในหลายระดับโดยแนวทางดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมการแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าและเป็นการขยายตลาดให้กว้างขึ้นพร้อมๆกับการขยายตลาดภายในและต่างประเทศไปพร้อมๆกัน

2. เสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรเกษตรกรให้มีความสามารถในการควบคุมปัจจัยการผลิตและต้นทุนการผลิตและมีอำนาจในการต่อรองในการขายสินค้ามากขึ้น

3. ส่งเสริมเกษตรกรรมทางเลือกทั้งในลักษณะการเกษตรแบบยังชีพและการเกษตรที่ปลอดภัยต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อมแบบต่างๆ

4. ส่งเสริมอาชีพอื่นๆในชนบทเพื่อเป็นทางเลือกในการหารายได้แก่ชาวบ้านจากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการจัดการหนี้สินนั้นจะต้องเริ่มจากตัวเองและครอบครัวก่อนในเรื่องของการลดพฤติกรรมฟุ่มเฟือยต้องมีการบริหารและการวางแผนในการใช้จ่ายการลงทุนและต้องมีการพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มหรือองค์กรเกษตรกรในส่วนของนโยบายหรือโครงการพัฒนาต่างๆจากภาครัฐนั้นต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรและเมื่อดำเนินการแล้วจะต้องมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับสินเชื่อ

ความหมายและลักษณะของสินเชื่อ

สินเชื่อหมายถึง อำนาจในการเข้าถึงการใช้สินค้าและบริการ โดยสัญญาว่าจะชดใช้คืนในอนาคตโดยสินเชื่ออาจอยู่ในรูปของสินค้าและบริการหรืออยู่ในรูปของเงินก็ได้ เช่น การขอยืมข้าวสารจากเพื่อนบ้านมาบริโภคและหามาคืนในภายหลังหรือการได้รับสินเชื่อเป็นเงินสดหรือบัญชีกระแสรายวันจากธนาคารพาณิชย์โดยมีข้อตกลงที่จะชำระคืนในอนาคตตามที่ตกลงกัน

การเกิดขึ้นของสินเชื่อและความสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจการเงินเป็นส่วนส่งเสริมให้เกิดการใช้ทรัพยากรในภาคเศรษฐกิจจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพเริ่มจากการที่หน่วยเศรษฐกิจที่มีรายได้มากกว่าความต้องการใช้จ่ายทำให้เกิดส่วนร่วไหลจากระบบเศรษฐกิจกลายเป็นการออมเงินในรูปแบบต่างๆ เช่น ออมผ่านระบบธนาคารพาณิชย์หรือการออมผ่านตราสารทางการเงินอันได้แก่ตราสารหนี้ประเภทต่างๆจากนั้นหน่วยเศรษฐกิจที่มีความต้องการใช้จ่ายมากกว่าทรัพยากรที่ตนมีอยู่ก็จะขอกู้หรือขอสินเชื่อจากหน่วยเศรษฐกิจที่ออมเงิน โดยมีอัตราดอกเบี้ยเป็นราคาของทุนในการที่จะเป็นเครื่องมือช่วยให้การจัดสรรทรัพยากรจากผู้ออมไปสู่ผู้กู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยผู้กู้นั้น ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐบาล (เช่น การขาดดุลงบประมาณ) หรือเอกชนก็แล้วแต่จะนำสินเชื่อเหล่านี้ไปใช้จ่ายซึ่งเป็นการอัดฉีดเงินที่ร่วไหลกลับเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจจริงอีกครั้งหนึ่ง

โดยปกติสินเชื่อส่วนใหญ่เกิดขึ้นในรูปของการได้รับสินเชื่อจากระบบสถาบันการเงินเพื่อการลงทุนในกิจการเชิงพาณิชย์ต่างๆ ลักษณะของอุปสงค์และอุปทานของสินเชื่อจากสถาบันการเงินมีดังนี้

1. อุปสงค์ต่อสินเชื่อ สินเชื่อจากสถาบันการเงินอาจอยู่ในรูปของสินเชื่อเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เช่น เพื่อการบริโภคและการลงทุน เป็นต้นและอาจเป็นอุปสงค์ที่มาจากรัฐหรือภาคเอกชนก็ได้โดยสินเชื่อแต่ละประเภทย่อมมีลักษณะหรือปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์แตกต่างกันไป เช่น หากเป็นอุปสงค์ต่อสินเชื่อจากรัฐอาจไม่ขึ้นอยู่กับอัตราดอกเบี้ยหรือกลไกตลาดแต่ขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐ เป็นต้นแต่โดยส่วนใหญ่แล้วสินเชื่อจากสถาบันการเงินมักเป็นสินเชื่อเพื่อการลงทุนจากภาคเอกชนซึ่งเป็นไปตามกลไกตลาดดังนั้นการศึกษาอุปสงค์ต่อสินเชื่อจึงมักคำนึงถึงอุปสงค์ต่อการลงทุนของภาคเอกชนเป็นอันดับแรกโดยอุปสงค์ต่อการลงทุนนั้นหมายถึง ความเต็มใจหรือความต้องการที่จะลงทุนของผู้ลงทุนซึ่งในที่นี้จะขออธิบายถึงหลักการเบื้องต้นของอุปสงค์ต่อการลงทุน ดังนี้

โดยปกติแล้วการลงทุนย่อมต้องการผลตอบแทนจะเห็นได้ว่าหากนักลงทุนมีโครงการลงทุนที่เป็นไปได้อยู่ 4 โครงการและเผชิญกับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่ระดับ i นักลงทุนย่อมเลือกกู้เงินเพื่อลงทุนเฉพาะโครงการที่ 1 เท่านั้นเพราะหากลงทุนในโครงการที่อัตราผลตอบแทนต่ำ

กว่าอัตราดอกเบี้ยก็จะขาดทุนแต่หากอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่สถาบันการเงินเสนอให้อยู่ที่ระดับ i_2 เท่ากันสำหรับทุกโครงการ ผู้ลงทุนก็อาจกู้เงินเพื่อลงทุนได้ถึง 3 โครงการหมายความว่าถ้าอัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับสูงความต้องการในการขอสินเชื่อเพื่อการลงทุนก็จะน้อย แต่ถ้าอัตราดอกเบี้ยตลาดต่ำลงก็就会有ความต้องการหรืออุปสงค์ต่อการกู้เงินหรือขอสินเชื่อเพื่อการลงทุนมากดังนั้น หากกำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ เช่น ราคาปัจจัยการผลิตมีค่าคงที่แล้วเส้นอัตราผลตอบแทนดังกล่าวก็คืออุปสงค์ต่อการลงทุนของนักลงทุนนั่นเองซึ่งในทางเศรษฐศาสตร์เรียกเส้นอุปสงค์ต่อการลงทุนนี้ว่า Marginal Efficiency of Capital (MEC) ;

การจัดหาเงินทุนเพื่อลงทุนของภาคเอกชนนั้นมิได้มาจากการขอสินเชื่อผ่านสถาบันการเงินเพียงอย่างเดียว แต่อาจมาจากแหล่งอื่น ๆ เช่น การออกหุ้นสามัญ การออกหุ้นกู้เอง โดยตรงการใช้กำไรที่ยังไม่ได้จ่ายเป็นเงินปันผลและค่าเสื่อมราคา ก็ได้ซึ่งการระดมเงินทุนจากแหล่งอื่น ๆ เหล่านี้สามารถทดแทนการขอสินเชื่อจากสถาบันการเงินได้ อาจมีผลให้อุปสงค์ต่อสินเชื่อจากสถาบันการเงินเพื่อการลงทุนลดลง

2. อุปทานของสินเชื่อ หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณเงินที่จะให้กู้และอัตราผลตอบแทนหรืออัตราดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินจะได้รับทั้งนี้ สถาบันการเงินต้องคำนึงถึงต้นทุนของตนตั้งแต่ต้นทุนในการระดมทุนเช่นอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ตลอดจนต้นทุนในการดำเนินการต่าง ๆ โดยทั่วไปมักนึกถึงปริมาณเงินที่สถาบันการเงินสามารถระดมทุนเข้ามาได้ เช่น ปริมาณเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ เป็นต้นเพื่อใช้เป็นแหล่งเงินทุนที่จะนำไปให้ลูกค้าของสถาบันการเงิน เช่น นักลงทุน มาขอกู้และตามทฤษฎีแล้วประชาชนก็อาจมีความต้องการฝากเงินมากขึ้นเมื่ออัตราดอกเบี้ยเงินฝากสูงขึ้นและฝากเงินน้อยลงหากอัตราดอกเบี้ยลดลงเส้นอุปทานจึงเป็นเส้นที่มีความชันเป็นบวก แสดงให้เห็นถึงสินเชื่อเพื่อการลงทุนซึ่งกู้ยืมจากสถาบันการเงินเนื่องจากเป็นธุรกรรมส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นแต่การให้สินเชื่อมิได้มีเฉพาะเพื่อการลงทุนของภาคเอกชนเท่านั้น หากแต่ยังมีอีกหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอุปสงค์และอุปทานของสินเชื่อสำหรับสถาบันการเงินในภาพกว้างออกไปเช่นในด้านอุปสงค์ต่อสินเชื่อ สำหรับภาคครัวเรือนอาจมีความต้องการสินเชื่อเพื่อการบริโภค โดยกู้ยืมจากสถาบันการเงินในรูปของสินเชื่อบุคคลหรือสินเชื่อบัตรเครดิตสำหรับภาครัฐบาลอาจกู้เงินจากภาคเอกชนในยามขาดดุลการคลังโดยการที่สถาบันการเงินต่างๆ ให้รัฐบาลกู้เงินผ่านการประมูลพันธบัตรรัฐบาลเว้นแต่หากรัฐบาลมีทรัพยากรเหลือสะสมอยู่จากการเกินดุลการคลังในอดีตก็สามารถนำมาใช้จ่ายได้โดยไม่ต้องเข้าไปเพิ่มอุปสงค์ต่อสินเชื่อเพื่อแข่งขันทรัพยากรกับภาคเอกชนในด้านอุปทานของสินเชื่อ อาจพิจารณาจากอุปสงค์ต่อเงินซึ่งกระทบกับอุปทานของสินเชื่อในทางผกผันกล่าวคือหากอุปสงค์ต่อเงินเพิ่มขึ้นอุปทานของสินเชื่อซึ่งอาจเป็นเงินออมที่ฝากธนาคารหรือการซื้อตราสารหนี้ย่อมลดลงนอกจากนี้การใช้นโยบายการเงินของ

ธนาคารแห่งประเทศไทยเพื่อเพิ่มหรือลดปริมาณเงินในระบบผ่านการซื้อขายพันธบัตรหรือที่เรียกว่า Open Market Operation ก็มีผลกระทบต่ออุปทานของสินเชื่อเช่นกัน สำหรับภาคต่างประเทศหากชาวต่างชาตินำเงินเข้ามาปล่อยกู้ในประเทศหรือมาลงทุนในตราสารหนี้ก็ย่อมเป็นการเพิ่มอุปทานของสินเชื่ออีกทางหนึ่ง โดยสรุปคือการให้สินเชื่อจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้กู้มีความต้องการในการกู้และผู้ให้กู้ซึ่งมีเงินมากพอต่อความต้องการของผู้พิจารณาอย่างมีเหตุมีผลแล้วว่าสมควรให้กู้ธุรกรรมจึงเกิดขึ้น

1.3 แนวคิดความยากจน และภาวะหนี้สิน

ความหมายของ “ความยากจน” ของหน่วยวิเคราะห์ในระดับบุคคลหรือระดับครัวเรือนหมายถึงสถานภาพความเป็นอยู่ที่ไม่พอเพียงในหลายๆด้านเมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลหรือครอบครัวอื่นในสถานภาพเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน โดยมีปัจจัยทางด้าน “หนี้สิน” เป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อสถานะของความยากจนดังกล่าวของบุคคลหรือของครัวเรือนและในทางตรงกันข้ามบางสถานการณ์ความยากจนอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อ “หนี้สิน” ของบุคคลหรือครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเกษตรกร

ความยากจนเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและมีมานานในประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายทั่วโลก “ความยากจน” ตามคำนิยามที่เคยใช้กันมาตั้งแต่ในอดีตมักพิจารณาถึงระดับรายได้หรือฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลว่ามีรายได้เป็นตัวเงินเพียงพอต่อการดำรงชีพตามมาตรฐานขั้นต่ำหรือมีรายได้ต่ำกว่ามาตรฐานคุณภาพชีวิตขั้นต่ำที่ยอมรับกันในแต่ละสังคมมากน้อยเพียงใด ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้วัดความยากจนจึงนิยมใช้ตัวชี้วัดที่สำคัญ (key performance indicator: KPI) ด้านรายได้หรือรายจ่ายของบุคคลหรือของครัวเรือนมากกว่าตัวชี้วัดอื่นๆ โดยธนาคารโลกและนักเศรษฐศาสตร์ผู้สนับสนุนแนวทางการพัฒนาแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมตะวันตกเป็นผู้ริเริ่มแนวคิดการวัดความยากจนของประเทศจากรายได้ต่อหัวเพื่อวิเคราะห์ว่ามีรายได้เพื่อซื้อสินค้าและบริการพอยังชีพหรือไม่ประเทศใดที่มีรายได้ต่อหัวโดยเฉลี่ยต่ำกว่าอัตราที่กำหนดถือว่าเป็นประเทศยากจนบุคคลใดที่มีรายได้ต่ำกว่าระดับรายได้ในการยังชีพก็ถือว่าเป็นคนยากจน

สมชัยจิตสุชน (2544 : 2) และฤทธิ์ชัยภูตะวันและคณะ (2546 : 19-20) ได้ใช้ตัวชี้วัดส่วนใหญ่ทางด้านรายได้ของบุคคลเป็นนิยามในการวัดความยากจนของคนจนเช่นเดียวกัน ซึ่งหมายถึงคนที่ไม่มียอดเงินขาดแคลนเงินทุนและมีหนี้สินหรือมีรายได้ไม่เพียงพอจากรายจ่ายจึงทำให้ต้องเป็นหนี้ไม่มีที่ทำกิน การศึกษาน้อยหาเช้ากินค่ำ ไม่มีงานทำถาวร ฯลฯ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ(2549) ได้นิยามความยากจนที่ครอบคลุมแทบทุกมิติทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมการเมืองวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมรวมทั้งทางด้านจิตลักษณะ โดยมีองค์ประกอบ 7 ประการได้แก่ (1) จนเงิน (2) จนทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม (3) จันทางสังคม (4) จันทางการเมือง (5) จนาการศึกษา (6) จันทางวัฒนธรรมและ (7) จันทางจิตวิญญาณ ไร้สิ่งยึดมั่นทางจิตใจขาดคุณธรรมและจริยธรรม

กรมการพัฒนาชุมชน (2545) ได้ให้คำจำกัดความ “ความยากจน” ในมุมมองทางด้านรัฐศาสตร์คือความไม่เสมอภาคซึ่งได้แก่ความเหลื่อมล้ำในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ กฎหมาย และการเมืองระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม เช่น การขาดการศึกษา ได้รับการศึกษาน้อย การขาดทรัพยากร ขาดที่ดินทำกิน หรือที่ดินทำกินมีขนาดเล็ก การขาดการรวมกลุ่ม และไม่มีส่วนร่วมทางการเมือง การขาดข้อมูลข่าวสารความรู้ ในการประกอบอาชีพ รวมทั้งการมีภาวะการฉ้อโกงสูง และไม่สามารถเข้าถึงบริการของรัฐ และความช่วยเหลือต่างๆ ของรัฐ ซึ่งสภาวะเหลื่อมล้ำมีผลต่อการขาดโอกาส ในการปรับเปลี่ยนสถานภาพทางสังคมของบุคคล

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2546 : 54-55) ได้ให้ข้อสรุปถึงการพิจารณาเรื่องความยากจนว่าไม่ควรจำกัดอยู่แต่เพียงเรื่องความยากจนในมิติทางรายได้เท่านั้น แต่ยังเกิดจากมิติทางสังคมการเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม “คนจน” จึงมิได้มีความหมายเพียงคนมีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนเท่านั้น แต่ยังหมายถึงคนด้อยโอกาส ด้อยอำนาจ ไร้สิทธิ ไร้เสียง และคนที่อยู่ภายใต้ความเสี่ยงในลักษณะต่างๆ ของชีวิต โดยไม่มีหลักประกันใดๆ ไม่ว่าจะเป็นความเสี่ยงจากโรคภัยไข้เจ็บ ความเสี่ยงจากสงคราม และความเสี่ยงจากการไม่มีที่พึ่งที่มั่นคงที่แน่นอน เป็นต้น ดังนั้น การทำความเข้าใจเรื่องความยากจนจึงต้องพิจารณาจากหลายมิติ และแต่ละมิติมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เหลื่อมซ้อนกัน แนวคิดเรื่องความยากจนจึงต้องเป็นแนวคิดผสมผสาน หรือแนวคิดที่อธิบายหลายองค์ประกอบร่วมกัน (composite concept)

1.4 แนวคิดในการก่อหนี้ของครัวเรือน

Franco Modigliani (1966) (อ้างใน กิตติภูมิ สุกุล และคณะ, 2551) ได้กล่าวถึง สมมติฐาน วัฏจักรชีวิต (Life Cycle Hypothesis) ได้อธิบายว่าในช่วงวัยหนุ่มสาวหรือวัยเริ่มทำงาน ครัวเรือนจะมีรายได้รวมถึงสินทรัพย์สะสมอยู่ในระดับต่ำ โดยครัวเรือนคาดว่าในอนาคตรายได้จะปรับตัวสูงขึ้น ดังนั้นครัวเรือนจะมีความประสงค์ในการก่อหนี้สินเพื่อรักษาระดับการบริโภคและอุปโภค โดยการก่อหนี้ภายหลังเมื่อครัวเรือนอายุมากขึ้นและมีรายได้มากกว่ารายจ่ายทำให้ครัวเรือนสามารถชำระหนี้สินรวมทั้งสะสมรายได้ส่วนเกินในรูปแบบของเงินออมได้ ทฤษฎีดังกล่าวจึงอธิบายได้ว่าระดับหนี้สินจะเปลี่ยนแปลงไปตามอายุของสมาชิกในครัวเรือนด้วย โดยระดับหนี้จะเพิ่มขึ้นจนถึงช่วงอายุหนึ่งเนื่องจากรายได้ยังต่ำกว่าการบริโภคและหนี้เริ่มลดระดับลงมาเมื่อรายได้สูงขึ้นตามอายุจนครัวเรือนสามารถมีเงินออมได้ท้ายที่สุด หลังเกษียณอายุรายได้จะลดลงอีกครั้งทำให้ระดับเงินออมของครัวเรือนปรับการบริโภคตามรายได้ปัจจุบันมากขึ้นทำให้ระดับหนี้รวมถึงเงินออมไม่ผันผวนเท่าทฤษฎีของ Friedman อย่างไรก็ตามการก่อหนี้ของครัวเรือนจะไม่จำเป็นต้องเป็น

ปัญหาเสมอไปเนื่องจากการชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นและภาวะในบางช่วงที่ครัวเรือนจำเป็นต้องรักษาระดับการใช้จ่ายของครัวเรือนเช่นในช่วงเปิดเทอมครัวเรือนจะมีค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาสูงกว่าปกติและเปราะบางมากขึ้นต่อปัจจัยเสี่ยงต่างๆเช่นสภาพการจ้างงานในอนาคตการไม่มีงานทำอัตราดอกเบี้ยเงินกู้เพิ่มขึ้นและราคาสินค้าเพิ่มขึ้นทำให้มีผลกระทบที่มีนัยสำคัญต่อฐานะทางการเงินของครัวเรือนเสถียรภาพของระบบสถาบันการเงินเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

1.5 ทฤษฎีรายได้ถาวรของ มิลตัน ฟรีดแมน(The Permanent Income Hypothesis)

ทฤษฎีรายได้ถาวรของ มิลตัน ฟรีดแมนกล่าวว่าผู้บริโภคสามารถมีทางเลือกในการบริโภค โดยที่การบริโภคของเขานั้นไม่ถูกกำหนดจากรายได้ในปัจจุบัน (รายได้ ณ ขณะใดขณะหนึ่ง) แต่ถูกกำหนดจากรายได้ถาวรซึ่งเป็นรายได้เฉลี่ยที่ผู้บริโภคคาดว่าจะได้รับในระยะยาว หรืออาจกล่าวได้ว่า การใช้จ่ายในการบริโภค ไม่จำเป็นต้องผูกพันกับรายได้ปัจจุบัน หากผู้บริโภคสามารถจะใช้รายได้จากอนาคต ซึ่งอาจจะมาจากการกู้ยืมและยอมเสียดอกเบี้ย Friedman เป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่ไม่เห็นด้วยกับ John Maynard Keynes ที่ว่าค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในงวดเวลาใดเวลาหนึ่งจะขึ้นอยู่กับระดับรายได้สมบูรณ์ในงวดเวลานั้นแต่ Friedman เชื่อว่าครัวเรือนจะมีพฤติกรรมในจัดสรรรายได้เพื่อการบริโภคโดยอิงกับรายได้ในระยะยาว (long term income) ที่คาดว่าจะได้รับมากกว่าโดยเขาได้กำหนดให้รายได้ประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ รายได้ถาวร (permanent income) และรายได้ชั่วคราว (transitory income) และกำหนดให้ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคประกอบไปด้วย 2 ส่วนเช่นกัน คือค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคถาวร (permanent consumption) และค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคชั่วคราว (transitory consumption) สามารถเขียนในรูปสมการได้เป็น

$$Y = Y^T + Y^P$$

$$C = C^T + C^P$$

- Y คือ รายได้ที่เกิดขึ้นจริงในงวดเวลาหนึ่ง
- Y^T, Y^P คือ รายได้ชั่วคราวและรายได้ถาวร ตามลำดับ
- C คือ ค่าใช้จ่ายเพื่อบริโภคที่เกิดขึ้นจริงในงวดเวลาหนึ่ง
- C^T, C^P คือ ค่าใช้จ่ายเพื่อบริโภคชั่วคราวและค่าใช้จ่ายเพื่อบริโภคถาวร ตามลำดับ

Friedman เชื่อว่ารายได้ชั่วคราวซึ่งเป็นรายได้ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดฝันในงวดเวลาใดเวลาหนึ่งอาจมีค่าเป็นได้ทั้งบวกหรือลบแต่ในระยะยาวแล้วรายได้ส่วนนี้จะหักกลบลบกันพอดี ดังนั้นในระยะยาวรายได้ที่เกิดขึ้นจริงในงวดเวลาใดเวลาหนึ่งจึงมีเฉพาะส่วนของรายได้ถาวรเท่านั้นและเหตุผลทำนองเดียวกันนี้ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในระยะยาวที่เกิดขึ้นจริงจึงมีเฉพาะส่วนของค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคถาวรด้วยเช่นกันภายใต้ข้อสมมติที่ว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่าง

- 1) รายได้ถาวรกับรายได้ชั่วคราว
- 2) ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคถาวรกับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคชั่วคราว
- 3) รายได้ชั่วคราวกับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคชั่วคราว

ดังนั้นปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนในระยะยาวจะขึ้นอยู่กับรายได้ถาวร (เป็นรายได้หลังหักภาษีแล้ว) โดยมีความสัมพันธ์กันในสัดส่วน คงที่สามารถเขียนในรูปของสมการแสดงความสัมพันธ์ของการบริโภคในระยะยาวได้ ดังนี้

$$C = aY^p \dots\dots\dots(1)$$

a คือ ค่า coefficient ซึ่งแสดงถึงความลาด (slope) ของเส้นการบริโภคระยะยาว จากสมการ (1) จะได้ว่า

$$C/Y^p = a \dots\dots\dots(2)$$

C/Y^p คือ ค่า APC (average propensity to consume : ความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภค) มีค่าคงที่ เท่ากับ a ในขณะเดียวกันที่

$$DC = aDY^p$$

$$DC/DY^p = a \dots\dots\dots(3)$$

DC/DY^p คือ ค่า MPC (marginal propensity to consume : ความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการบริโภค) ดังนั้นจากสมการ (2) และ (3) กล่าวได้ว่า ในระยะยาวความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคและระดับรายได้เป็นความสัมพันธ์ที่ได้ สัดส่วนกัน (proportional relationship) โดยมีค่า APC คงที่ และเท่ากับ MPC ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของ Simon Kuznets

ตามแนวคิดของ Friedman รายได้ถาวร หมายถึงมูลค่าปัจจุบันของรายได้เฉลี่ยระยะยาวที่คาดว่าจะได้รับจากสินทรัพย์ที่เป็นมนุษย์ (human wealth) และสินทรัพย์ที่ไม่ใช่มนุษย์ (non-human wealth) ซึ่งในระยะยาว รายได้ถาวรในงวดเวลาใดเวลาหนึ่งจะเท่ากับรายได้ถาวรในอดีต

$$Y_t^p = Y_{t-1}^p$$

Y_t^p คือ รายได้ถาวรในงวดเวลาที่ t

Y_{t-1}^p คือ รายได้ถาวรในงวดเวลาที่ t-1

หากพิจารณาในระยะสั้นรายได้ถาวรในงวดเวลาใดเวลาหนึ่งจะมีความสัมพันธ์กับรายได้ถาวรในอดีตและส่วนเปลี่ยนแปลงของรายได้นั้น ซึ่งเชื่อว่ามีสัมพันธ์กันในรูปของสมการดังนี้

$$Y_t^p = Y_{t-1}^p + b(Y_t - Y_{t-1}^p); 0 < b < 1 \dots\dots\dots(4)$$

Y_t คือ รายได้ที่เกิดขึ้นจริงในงวดเวลาที่ t

b คือ สัดส่วนของรายได้ถาวรที่มาจากรายได้ปัจจุบัน

หากคำนึงถึงช่วงเวลาในสมการ (1) สามารถเขียนสมการ (1) ได้ใหม่ดังนี้

$$C_t = aY_t^p \dots\dots\dots(5)$$

แทนสมการ (4) ในสมการ (5) จะได้

$$C_t = a(Y_t^p + b(Y_t - Y_t^p))$$

$$C_t = a(1-b)Y_{t-1}^p + abY_t \dots\dots\dots(6)$$

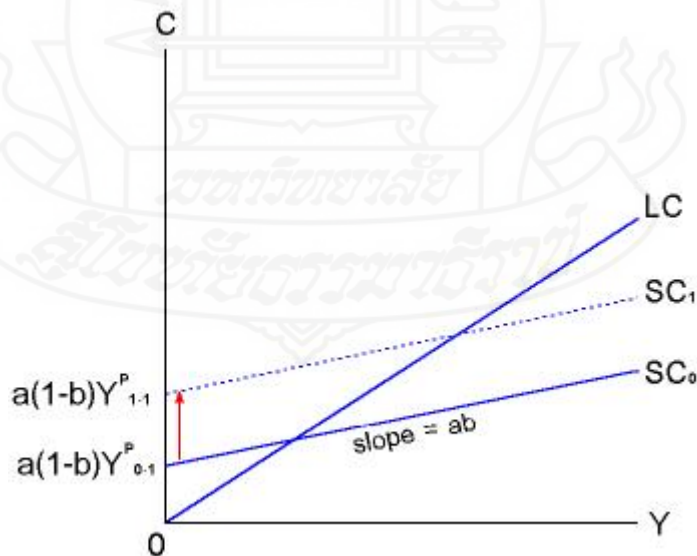
หาค่า APC จะได้

$$C_t/Y_t = a(1-b)Y_{t-1}^p/Y_t + ab \dots\dots\dots(7)$$

หาค่า MPC จะได้

$$DC_t/DY_t = ab \dots\dots\dots(8)$$

จากสมการ (6) (7) และ (8) ทำให้สามารถกล่าวได้ว่าพฤติกรรมการบริโภคในระยะสั้น ณ งวดเวลาใดเวลาหนึ่งตามทฤษฎีนี้จะให้ลักษณะของเส้นการบริโภคตัดกับแกน ค่าใช้จ่ายเพื่อบริโภค ที่ระดับ $a(1-b)Y_{t-1}^p$ ซึ่งค่าตัดแกนจะมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับอิทธิพลของรายได้ถาวรในอดีต (Y_{t-1}^p) ความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคและระดับรายได้ในระยะสั้นเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ได้ สัดส่วนกัน (nonproportional relationship) โดยเมื่อระดับรายได้สูงขึ้นเรื่อยๆ และสูงกว่ารายได้ถาวรในอดีต ค่า APC จะลดลง ในขณะที่ค่า $APC > MPC$ ตลอดเวลาสามารถ (ภาพที่ 2.1)

LC คือ เส้นการบริโภคระยะยาว SC คือ เส้นการบริโภคระยะสั้น

ภาพที่ 2.1 แสดงเส้นการบริโภคระยะสั้นและระยะยาวตามสมมติฐานรายได้ถาวร

1.6 ทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้เปรียบเทียบ (Relative Income Theory of Consumption)

ทฤษฎีนี้ได้รับการพัฒนาขึ้น โดย James S'Duesenberry (1949) (เรขา ชนนาทะนะชน, 2551) ความเชื่อตามแนวคิดของทฤษฎีสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 สมมติฐาน คือ

1. Duesinberry เชื่อว่าค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับรายได้สัมบูรณ์ตามแนวคิดของ John Maynard Keynes เท่านั้น แต่จากการที่มนุษย์มีพฤติกรรมการเลียนแบบในการบริโภคของสังคม (demonstration effect) จึงทำให้ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคควรจะขึ้นอยู่กับระดับรายได้เปรียบเทียบกับระดับรายได้โดยเฉลี่ยของคนในสังคมด้วย กล่าวคือครัวเรือนที่มีระดับรายได้ซึ่งเปรียบเทียบกับต่ำกว่าระดับรายได้โดยเฉลี่ยของคนในสังคม มีแนวโน้มที่ครัวเรือนเหล่านี้จะมีสัดส่วนของค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคต่อรายได้ค่อนข้างสูง ทั้งนี้เพราะพฤติกรรมของครัวเรือนจะพยายามรักษาระดับของการบริโภคให้ใกล้เคียงกับระดับการบริโภคโดยเฉลี่ยของคนในสังคม มีแนวโน้มที่ครัวเรือนเหล่านี้จะมีสัดส่วนของค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคต่อรายได้ค่อนข้างต่ำ ทั้งนี้เพราะครัวเรือนในกลุ่มนี้จะมีระดับของการบริโภคสูงอยู่แล้ว ดังนั้นจึงสามารถที่จะทำการใช้จ่ายเพื่อการบริโภค โดยจัดสรรเงินจากรายได้เพียงส่วนน้อยก็พอเพียงสำหรับการบริโภคสินค้าและบริการให้ใกล้เคียงกับระดับการบริโภคโดยเฉลี่ยของคนในสังคม

2. นอกจาก Duesinberry จะเชื่อว่าการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคขึ้นอยู่กับระดับรายได้เปรียบเทียบกับโดยเฉลี่ยของสังคมแล้ว เขายังเชื่อว่าค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในงวดปัจจุบันยังขึ้นอยู่กับระดับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในงวดเวลาก่อนๆ อีกด้วย ทั้งนี้เพราะครัวเรือนที่มีระดับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคและระดับรายได้อยู่ในระดับหนึ่งแล้วจะเป็นการยากที่จะทำให้เขาลดระดับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคให้ต่ำกว่าเดิมเมื่อระดับรายได้เปรียบเทียบกับระดับรายได้ที่เคยได้รับสูงสุด (previous peak income) แ่่ลง

1.7 กฎว่าด้วยการบริโภคและการออม John Maynard Keynes

1. รายได้พึงจ่าย (Disposable Income) คือรายได้ที่ภาคครัวเรือนได้รับหักด้วยภาษีเงินได้ส่วนบุคคล (Personal Income Taxes) รายได้พึงจ่ายเป็นระดับรายได้ที่ประชาชนสามารถนำไปใช้จ่ายในการบริโภคและเก็บออมการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและอัตราภาษีเงินได้ส่วนบุคคลจะส่งผลกระทบต่อรายได้พึงจ่ายหากรัฐบาลเพิ่มอัตราภาษีเงินได้ส่วนบุคคลรายได้พึงจ่ายก็จะลดลง การบริโภคและการออมก็จะลดลงตามไปด้วยส่วนการลดอัตราภาษีก็จะมีผลกระทบในทางตรงกันข้าม

2. สินทรัพย์ของผู้บริโภคสินทรัพย์ที่ครัวเรือนถือครองอยู่มีสภาพคล่อง (Liquidity) สูงหรือต่ำไม่เท่ากันทั้งนี้พิจารณาจากความง่ายและอัตราความเสี่ยงด้านมูลค่าในการเปลี่ยนเป็นเงินสดในกรณีที่ผู้บริโภคถือสินทรัพย์สภาพคล่องสูงไว้มากผู้บริโภคจะรู้สึกว่ามีฐานะทางการเงิน

ที่มั่นคงสามารถใช้จ่ายเพื่อการบริโภคได้มากกว่าส่วนกรณีที่ผู้บริโภคถือสินทรัพย์สภาพคล่องไว้ต่ำมาก ผู้บริโภคไม่แน่ใจว่าจะสามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ตามเวลาที่ต้องการและได้มูลค่าที่ตนพอใจมากนัก ยิ่งเพียงใดจึงต้องชะลอลงการบริโภคบางส่วนไว้ก่อน

3. สินค้าคงทนที่ผู้บริโภคมีอยู่สินค้าที่ผู้บริโภคซื้อ 2 ชนิดคือสินค้าประเภทไม่คงทน (Nondurable goods) ได้แก่อาหารเครื่องนุ่งห่มและของใช้ที่หมดเปลืองอื่นๆรายจ่ายส่วนนี้มีระดับสม่ำเสมอและมีจำนวนค่อนข้างแน่นอนส่วนสินค้าประเภทคงทน (Durable goods) เช่นรถยนต์ โทรทัศน์ตู้เย็นและเครื่องเรือนเป็นต้นหากช่วงเวลาใดครัวเรือนส่วนใหญ่ครอบครองสินค้าคงทนไว้มากและยังมีสภาพใช้งานได้รายจ่ายเพื่อซื้อสินค้าเหล่านี้จะอยู่ในระดับต่ำในกรณีตรงข้ามรายจ่ายเพื่อซื้อสินค้าคงทนจะอยู่ในระดับสูง

4. การคาดการณ์ของผู้บริโภคถึงที่ผู้บริโภคคาดการณ์และส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ มีหลายอย่างอาทิรายได้ในอนาคตราคาสินค้าปริมาณสินค้า ฯลฯ การคาดการณ์ของผู้บริโภคเกี่ยวกับรายได้ในอนาคตมีผลต่อการบริโภคและการออมในปัจจุบันหากผู้บริโภคคาดการณ์ว่าจะมีรายได้เพิ่มขึ้นในอนาคตเขาอาจจะลดการออมและเพิ่มการบริโภคในปัจจุบันส่วนการคาดการณ์ในทางตรงกันข้ามจะทำให้เขาตัดสินใจเพิ่มการออมและลดการบริโภคในปัจจุบันการคาดการณ์เกี่ยวกับราคาสินค้ามีผลต่อการบริโภคและการออมในปัจจุบันอาจสรุปได้ว่าในช่วงที่ราคาสินค้านั้นมีแนวโน้มสูงขึ้นผู้บริโภคมักจะคาดการณ์ว่าราคาสินค้าจะสูงขึ้นต่อไปการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคจะมีมากการออมจะมีน้อยส่วนในช่วงที่ราคาสินค้านั้นมีแนวโน้มลดลงผู้บริโภคมักจะคาดการณ์ว่าราคาสินค้าจะลดลงเรื่อยๆการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคจะมีน้อยการออมจะมีมาก

5. สินเชื่อเพื่อการบริโภคและอัตราดอกเบี้ย ณ ระดับรายได้ที่ใช้จ่ายได้เท่ากันในกรณีที่สังคมนั้นมีระบบการให้สินเชื่อเพื่อการบริโภคในรูปแบบของการจ่ายเงินค่างวดและดอกเบี้ยต่ำจะช่วยให้มีการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคสูงกว่าในกรณีที่ไม่มีระบบการให้สินเชื่อในลักษณะดังกล่าวอัตราดอกเบี้ยเงินฝากสูงจะช่วยให้ครัวเรือนออมมากขึ้นและใช้จ่ายเพื่อการบริโภคน้อยลงส่วนอัตราดอกเบี้ยเงินฝากต่ำครัวเรือนจะมีการออมลดลงและมีการบริโภคมากขึ้น

6. ค่านิยมทางสังคม (Social Value) เป็นคุณค่าที่สังคมได้กำหนดไว้ว่าเป็นสิ่งที่น่าจะประพฤติปฏิบัติโดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมและสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคมหากค่านิยมทางสังคมให้ความสำคัญยิ่งต่อวัตถุจะทำให้ผู้บริโภคบางกลุ่มมุ่งการใช้จ่ายในสินค้าและบริการที่ฟุ่มเฟือยและมีราคาสูงทำให้สังคมนั้นมีการบริโภคอยู่ในระดับสูงและการออมต่ำส่วนสังคมที่ยึดค่านิยมการประหยัดพอเหมาะสังคมนั้นจะมีการบริโภคและการออมอยู่ในระดับที่เหมาะสมและมีผลดีทางเศรษฐกิจในระยะยาว

7. อัตราการเพิ่มของประชากรและโครงสร้างอายุของประชากรถ้าอัตราการเพิ่มของประชากรอยู่ในระดับสูงรายจ่ายเพื่อการบริโภคจะเพิ่มขึ้นในอัตราสูงส่วนกรณีตรงข้ามรายจ่ายเพื่อการบริโภคจะเพิ่มขึ้นในอัตรานอกจากนี้โครงสร้างอายุของประชากรที่มีอิทธิพลต่อรายจ่ายเพื่อการบริโภคและการออมโดยทั่วไปหากจำนวนประชากรวัยทำงานเทียบกับประชากรทั้งหมดมีสัดส่วนต่ำการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคจะมีมากเพราะประชากรที่ไม่อยู่ในวัยทำงานแม้จะไม่มีรายได้แต่ก็ยังต้องการบริโภคส่วนในกรณีตรงกันข้ามการบริโภคจะน้อยและสามารถออมได้มาก

1.7 ทฤษฎีอัตราดอกเบี้ย

อัตราดอกเบี้ยเป็นตัวแปรสำคัญที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงในส่วนประกอบของอุปสงค์รวมเช่นการบริโภคการลงทุนและการใช้จ่ายของภาครัฐบาลอย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะไม่กระทบต่ออุปสงค์รวมการกำหนดอัตราดอกเบี้ยคุณภาพของคลาสสิกกำหนดมาจากตลาดเงินกู้ (Loanable fund market)

อุปสงค์ของเงินกู้ (Demand for loanable fund) อุปสงค์ของเงินกู้เป็นผลจากอุปสงค์ของการลงทุนเมื่อภาครัฐหรือเอกชนต้องการเงินเพื่อลงทุนซึ่งการลงทุนขึ้นอยู่กับอัตราดอกเบี้ยดังนั้น

$$DI = DI(r), DI' < 0$$

(DI' แสดงความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงในอุปสงค์ของเงินกู้เทียบกับตัวกำหนดในที่นี้คืออัตราดอกเบี้ยความสัมพันธ์นี้มีค่าเป็นลบหมายถึงทิศทางการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยกับอุปสงค์ของเงินกู้เป็นไปในทางตรงกันข้าม)

อุปทานของเงินกู้ (Supply of loanable fund) จำนวนเงินที่ประชาชนนำเงินมาให้ธุรกิจกู้ยืมโดยการซื้อหุ้นที่ธุรกิจขายและเงินที่ให้รัฐบาลกู้ยืมโดยการซื้อพันธบัตรรัฐบาลจากการขายพันธบัตรของรัฐบาลโดยแหล่งที่มาของเงินกู้มาจากแหล่งทุนภายใน (Internal Financing) คือเงินออมและแหล่งเงินทุนภายนอก (External Financing)

$$SI = SI(r), SI' > 0$$

(SI' แสดงความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงในอุปทานของเงินกู้เทียบกับตัวกำหนดในที่นี้คืออัตราดอกเบี้ยความสัมพันธ์นี้มีค่าเป็นบวกหมายถึงทิศทางการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยกับอุปทานของเงินกู้เป็นไปในทางเดียวกัน)

อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพ

อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพหมายถึงอัตราดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นจากอุปสงค์ของเงินกู้เท่ากับอุปทานของเงินกู้พอดีพิจารณาตามรูปจุด E0 เป็นจุดตัดของเส้นอุปสงค์ของเงินกู้และอุปทานของเงินกู้อัตราดอกเบี้ย E0 นั้นคือ r_0 ซึ่งเป็นอัตราดอกเบี้ยดุลยภาพที่แสดงถึงภาวะสมดุลระหว่างอุปสงค์ของเงินกู้และอุปทานของเงินกู้โดยปริมาณเงินกู้ยืมในระบบอยู่ที่ M_0

ส่วนที่ 2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ยรรยง ไทยเจริญ และคณะ (2549) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะหนี้ครัวเรือนไทย : ความเสี่ยงและนัยเชิงนโยบาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์การกระจายตัวของหนี้ครัวเรือนในระดับต่างๆ ของครัวเรือนไทย และศึกษาแนวโน้มของหนี้ภาคครัวเรือนไทยในอนาคต ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาได้ข้อมูลจากโครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ การสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทย และฐานข้อมูลจากธนาคารพาณิชย์ต่างๆ โดยได้อ้างอิงทฤษฎี วัฏจักรชีวิตและทฤษฎีรายได้ถาวร ทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้น โดยประมาณการแบบวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (OLS) ศึกษาปัจจัยพื้นฐานต่างๆ ของครัวเรือน และLogit Model ในการศึกษาความต้องการกู้ยืม ผลการศึกษาพบว่าปัจจุบันยังไม่มีสัญญาณที่บ่งชี้ว่าภาคครัวเรือนไทยมีหนี้สูงเกินไป หรือว่าคุณภาพของสินเชื่อของภาคครัวเรือนมีแนวโน้มที่ลดลง สัดส่วนหนี้เสียของสินเชื่อส่วนบุคคลจะยังอยู่ในระดับสูง เป็นผลพวงจากช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ และสัดส่วนหนี้เสียของสินเชื่อส่วนบุคคลจะยังอยู่ในระดับสูง เป็นผลพวงจากช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ และสัดส่วนหนี้เสียของสินเชื่อส่วนบุคคลจะยังอยู่ในระดับสูง เป็นผลพวงจากช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ และสัดส่วนหนี้เสียของสินเชื่อส่วนบุคคลจะยังอยู่ในระดับสูง

เบญจมาภรณ์ อมรเลิศพานิช (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อหนี้ของครัวเรือนในภาคเหนือของประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมและพฤติกรรมการก่อหนี้ของครัวเรือนในภาคเหนือ และศึกษาปัจจัยที่กำหนดการตัดสินใจก่อหนี้ของครัวเรือน และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อมูลค่าหนี้ของครัวเรือนในภาคเหนือ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาได้จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2547 โดยอาศัยทฤษฎีการบริโภคเป็นกรอบในการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามีจำนวน 8,045 ครัวเรือน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้แบบจำลองโพรบิต (Probit Model) และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้น โดยประมาณการแบบวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (OLS) ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่กำหนดการตัดสินใจก่อหนี้ของครัวเรือนในภาคเหนือคือ ชั้นทางเศรษฐกิจ สถานภาพการสมรส การศึกษา จำนวนสมาชิกผู้พึ่งพิง และอายุของหัวหน้าครัวเรือน โดยหัวหน้าครัวเรือนที่สมรส และมีการศึกษามีโอกาสก่อหนี้มากกว่าผู้ที่ไม่สมรสและผู้ที่ไม่มีการศึกษา การมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน และการมีจำนวนสมาชิกผู้พึ่งพิงเพิ่ม มีโอกาสก่อหนี้ครัวเรือนเพิ่มขึ้น ปัจจัยด้านมูลค่าทรัพย์สินของครัวเรือนไม่มีผลต่อการตัดสินใจก่อหนี้ของครัวเรือนอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ อายุของหัวหน้าครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นจะทำให้มูลค่าหนี้เพิ่มขึ้นจนถึงอายุ 56 ปี มูลค่าหนี้จะลดลง การอาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลทำให้มูลค่าหนี้เพิ่มสูงขึ้น จำนวนสมาชิกครัวเรือนที่พึ่งพิง มูลค่าทรัพย์สิน และรายได้เฉลี่ย

ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับมูลค่าหนี้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การถือครองทำการเกษตรที่เช่าที่ดินทำให้โอกาสในการก่อหนี้สูงขึ้น

กิตพงษ์ กิตติบุตร (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการค้างชำระหนี้สินเชื่อการเกษตรของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรป่าซาง จำกัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการค้างชำระหนี้สินเชื่อการเกษตรของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรป่าซาง จำกัด จังหวัดลำพูน ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของผู้กู้ยืมเงินสินเชื่อการเกษตร และข้อเสนอแนะของสมาชิกสหกรณ์เกี่ยวกับการกู้เงินสินเชื่อการเกษตร ข้อมูลที่ศึกษามาจากกลุ่มตัวอย่างของสมาชิกสหกรณ์ที่กู้ยืมเงินจำนวน 500 ราย ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาในรูปของค่าร้อยละและการแจกแจงความถี่ และนำมาวิเคราะห์โดยใช้แบบจำลองโลจิส (Logit Model) ด้วยเทคนิควิธีการวิเคราะห์ความน่าจะเป็นสูงสุด (MLE) และวิธี Marginal effect ผลการศึกษาพบว่าสมาชิกที่กู้ยืมเงินส่วนใหญ่เป็นชาย อายุระหว่าง 41 – 60 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า สถานภาพสมรสแล้ว มีรายได้เฉลี่ยระหว่าง 1- 5,000 บาทต่อเดือน มีระยะเวลาการเป็นสมาชิกในช่วง 1 -20 ปี ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งในสังคม ไม่มีหนี้สินนอกระบบ มีการถือครองพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเองและมีที่ตั้งของพื้นที่ทำการเกษตรอยู่นอกเขตชลประทาน ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการค้างชำระหนี้สินเชื่อการเกษตรของสมาชิกสหกรณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือการที่สมาชิกมีระยะเวลาในการชำระหนี้เกินมากกว่า 10 ปี เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดซึ่งมีผลทำให้โอกาสที่สมาชิกเกิดการค้างชำระหนี้เพิ่มขึ้นร้อยละ 25.92 รองลงมาคืออายุของสมาชิกที่มากกว่า 45 ปี การที่ลูกหนี้ได้รับการเยี่ยมเยียนและติดตามหนี้จากพนักงาน และเงินกู้ที่สมาชิกได้รับมากกว่า 50,000 บาท ตามลำดับ

พิชชา ผลปราชญ์ (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง หนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรในตำบลหนองแวง อำเภอดงหลวง จังหวัดสระแก้ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพหนี้สินและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเศรษฐกิจสังคม และการเป็นหนี้ของเกษตรกรในตำบลหนองแวง อำเภอดงหลวง จังหวัดสระแก้ว ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรในหมู่บ้านที่มีรายได้ต่อครัวเรือนต่ำที่สุด 2 หมู่บ้าน จำนวน 50 ตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ ทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สถิติวิเคราะห์การทดสอบไคสแควร์ ผลการศึกษาพบว่า จำนวนหนี้สินเฉลี่ยในระบบมีประมาณ 47,667 บาท และนอกระบบมีประมาณ 25,357 บาทต่อครัวเรือน อัตราดอกเบี้ยของเงินกู้ในระบบอยู่ที่ประมาณร้อยละ 7 ต่อปี การกู้ยืมเงินนอกระบบส่วนใหญ่เกษตรกรมักจะชำระหนี้คืนในรูปแบบของผลผลิตที่ได้หลังจากการเก็บเกี่ยว สาเหตุการเป็นหนี้มาจากการขาดทุนจากการขายผลผลิตทางการเกษตร รายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครัวเรือน โดยค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ใช้ไปกับการกินอยู่ รักษาพยาบาล และค่าเล่าเรียนบุตร ส่วนการทดสอบความสัมพันธ์พบว่าจำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการเป็นหนี้

ในระบบและห็นนอกระบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่อายุ และสภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการเป็นห็นนอกระบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อิสยาห์พร อินทวัน (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัญหาหนี้สินเกษตรกรในจังหวัดลำพูน โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาหนี้สินของเกษตรกรในจังหวัดลำพูน เพื่อศึกษาถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาหนี้สินของเกษตรกรในจังหวัดลำพูน และเพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรในจังหวัดลำพูน การศึกษาใช้ข้อมูลทุติยภูมิของสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดลำพูน โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 8 อำเภอ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักทางสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ และร้อยละ ผลการศึกษาพบว่า ประชากรส่วนใหญ่ในจังหวัดลำพูนประกอบอาชีพเกษตรกร ในปี 2554 เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี 35,401 บาท ครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ย 7,962 บาท มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือน 8,761 บาท ซึ่งพบว่าเกษตรกรมีรายจ่ายมากกว่ารายได้ เนื่องจากสาเหตุดังนี้ คือ 1) เกษตรกรได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ ทำให้ที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินได้รับความเสียหาย 2) รายได้จากการทำงานเกษตรไม่เพียงพอ เนื่องจากราคาผลผลิตไม่แน่นอนและตกต่ำ และปัจจุบันมีการลงทุนในการทำเกษตรที่ใช้เงินเป็นจำนวนมากกว่าในอดีต เช่นการใช้สารเคมีเพื่อเร่งผลผลิต การขยายที่ดินทำกิน เป็นต้น ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงกว่าผลตอบแทนที่ได้รับ 3) ค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน เป็นค่าอุปการะเลี้ยงดูผู้สูงอายุและเด็ก ค่าเล่าเรียนของบุตร ค่าที่อยู่อาศัย ซึ่งสาเหตุนี้ทำให้นำไปสู่การกู้ยืมเงิน โดยส่วนใหญ่เกษตรกรจะกู้เงินจากนอกระบบมากกว่าในระบบ เพราะขั้นตอนในการกู้เงินนอกระบบไม่ซับซ้อน และรับเงินสดได้ทันทีจากปัญหานี้หน่วยงานภาครัฐได้มาให้ความช่วยเหลือแต่ยังพบว่าการช่วยเหลือยังไม่ทั่วถึง เพราะกองทุนกู้ยืมเงินที่เกี่ยวข้องมีจำนวนเงินทุนจำกัดและมีเงื่อนไขมาก

สมคิด วัชรารักษ์ (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการก่อหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในอำเภอเทพา และอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร (2) โครงสร้างรายได้ และค่าใช้จ่ายของเกษตรกร (3) ภาวะหนี้สินของเกษตรกร และ (4) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม กับภาวะหนี้สินของเกษตรกร โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิที่รวบรวมโดยใช้แบบสอบถามเชิงโครงสร้าง จากเกษตรกรชาวสวนยางพารา จำนวน 120 ราย การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มา ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาด้วยเครื่องมือทางสถิติอย่างง่าย เช่น ค่าเฉลี่ย สัดส่วน การแจกแจงความถี่ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเกษตรกร และใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณโดยใช้สถิติไคสแควร์ เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ซึ่งผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้ เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 45.14 ปี นับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสถานภาพสมรสแล้วและอยู่ด้วยกันเป็นส่วนใหญ่

และบางส่วนมีสถานะทางสังคมที่มีบทบาทในการเป็นตัวแทนชุมชน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.84 คน มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.39 คน แรงงานในครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 26-65 ปี และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่กำลังศึกษาเฉลี่ย 1.54 คน ในการประกอบอาชีพของเกษตรกร นอกจากเกษตรกรทำสวนยางพาราซึ่งเป็นอาชีพหลักแล้ว ยังมีการประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตรโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างเช่น ทำงานก่อสร้าง รับจ้างตักป่า เป็นต้น ส่วนการทำสวนยางพารา เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกยางเฉลี่ย 28.5 ไร่/ครัวเรือน ส่วนอาชีพการเกษตรรองลงมาคือการทำสวนผลไม้ ที่ดินที่ถือครองเป็นที่ดินของตนเองทั้งหมด ส่วนรายการทรัพย์สินในครัวเรือน ในปัจจุบันเกษตรกรมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นทุกรายการ เมื่อเทียบกับรายการทรัพย์สินก่อนปี พ.ศ. 2545 นอกจากนี้ยังพบว่า รายได้รวมของครัวเรือนเกษตรกร มากกว่า รายจ่ายรวมของครัวเรือน โดยครัวเรือนเกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 290,675 บาท/ครัวเรือน และมีรายจ่ายเฉลี่ย 215,326 บาท/ครัวเรือน ส่วนของภาวะหนี้สิน ในช่วงก่อนปี พ.ศ.2545 และปัจจุบัน เกษตรกรส่วนใหญ่มีหนี้สินที่มาจากแหล่งเงินกู้ในระบบ แหล่งเงินกู้ที่สำคัญคือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร วัตถุประสงค์ในการกู้เงิน เป็นการกู้เงินเพื่อทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่และเกษตรกรมีหนี้สินของครัวเรือนเพิ่มขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนหนี้สินก่อนปี พ.ศ.2545 กับปัจจุบัน โดยในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2545 เกษตรกรมีหนี้สินเฉลี่ย 145,614 บาทต่อครัวเรือน และเพิ่มเป็น 249,785 บาทต่อครัวเรือนในปัจจุบัน ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม กับภาวะหนี้สินของเกษตรกรชาวสวนยางพารา พบว่า ปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรชาวสวนยางพาราก่อนหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ประกอบด้วย สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ค่าใช้จ่ายของครัวเรือน และจำนวนแรงงานในครัวเรือน และปัจจัยที่มีผลต่อการก่อหนี้สิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ อายุของเกษตรกร ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนหนี้ของเกษตรกร มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ประกอบด้วย การประกอบอาชีพค้าขาย รายได้ของครัวเรือน ค่าใช้จ่ายของครัวเรือน และจำนวนที่ดินที่ถือครอง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเก็บข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ทำการศึกษา

ประชากรในการศึกษานี้คือสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 21 สหกรณ์ มีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 15,071 ราย โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 3.1 นี้

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนสมาชิกสหกรณ์การเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ทำการศึกษา
แยกตามอำเภอ

อำเภอ	ชื่อสหกรณ์	จำนวนสมาชิก (ราย)
1.เมือง	สหกรณ์การเกษตรเมืองแม่ฮ่องสอน จำกัด	1,867
	ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแม่ฮ่องสอน จำกัด	7
	สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินเมืองแม่ฮ่องสอน จำกัด	94
	สกก.เพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.แม่ฮ่องสอน จำกัด	6,856
	สหกรณ์การเกษตร ศชพ.บ้านห้วยตอง จำกัด	55
	สหกรณ์โครงการธนาคารอาหารชุมชนบ้านนาป่าแปง จำกัด	47

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

อำเภอ	ชื่อสหกรณ์	จำนวนสมาชิก (ราย)
2.ขุนยวม	สหกรณ์การเกษตรขุนยวม จำกัด	666
3.ป่าเย็บ	สหกรณ์การเกษตรเมืองป่าเย็บ จำกัด	1,263
	สหกรณ์หมู่บ้านป่าไม้โป่งสา จำกัด	76
	สหกรณ์หมู่บ้านห่มขุนสาใน จำกัด	61
4.แม่สะเรียง	สหกรณ์การเกษตร ศชพ.คริสตจักรเมืองน้อย จำกัด	40
	สหกรณ์การเกษตรแม่สะเรียง จำกัด	991
	สหกรณ์ผู้เพาะเห็ดหอมป่าแป๊ะ จำกัด	142
	สหกรณ์เกษตรอินทรีย์แม่สะเรียง จำกัด	272
	สหกรณ์พระพรสามัคคีแม่เหาะ จำกัด	213
	สหกรณ์ตลาดกลางเพื่อการเกษตรแม่ยวม จำกัด	214
5.แม่ลาน้อย	สหกรณ์การเกษตรแม่ลาน้อย จำกัด	1,226
	สหกรณ์การเกษตร ศชพ.ละอูปพัฒนา จำกัด	94
	สหกรณ์การเกษตรโครงการหลวงแม่ลาน้อย จำกัด	159
	สหกรณ์โครงการธนาคารอาหารชุมชนบ้านแม่ปาง จำกัด	288
6.สบเมย	สหกรณ์การเกษตรสบเมย จำกัด	440
	รวม	15,071

ที่มา: สำนักงานสหกรณ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน (2556)

1.2 การกำหนดขนาดตัวอย่าง

การกำหนดขนาดตัวอย่างโดยการคัดเลือกจากจำนวนสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนจำนวน 15,071 รายคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (สุวรรณา ชูโชติ, 2541) ที่ระดับความเชื่อมั่น 90 เปอร์เซ็นต์และกำหนดระดับความคลาดเคลื่อนที่ 10 เปอร์เซ็นต์มีสูตรดังต่อไปนี้

$$n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

โดยที่

N= จำนวนประชากรทั้งหมดคือ จำนวนสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง คือจำนวนสมาชิกสหกรณ์ที่ใช้ในการศึกษา

e = ความคลาดเคลื่อนจากการประมาณค่า ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90

ความคลาดเคลื่อนการสุ่มร้อยละ 10

แทนค่าตามสูตร

$$n = \frac{15,071}{1+15,071(0.10)^2}$$

$$n = 99.34$$

จากการคำนวณเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นและความหลากหลายของข้อมูล ได้ปรับจำนวนกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้นจากเดิมเป็นร้อยละ 50 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 150 ราย

1.3 วิธีการคัดเลือกตัวอย่าง

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างของสมาชิกสหกรณ์ที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ ด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling) ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 เลือกตัวอย่างสมาชิกสหกรณ์จากแต่ละกลุ่มด้วยวิธีแบ่งกลุ่มโดยเลือกจากสหกรณ์การเกษตรขนาดใหญ่ในแต่ละอำเภอ และมีสมาชิกครอบคลุมทุกตำบล จำนวนกลุ่มละ 1 แห่ง โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling:SRS) จะได้จำนวนตัวอย่างแต่ละอำเภอ ดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 แสดงกลุ่มตัวอย่างการคัดเลือกสหกรณ์ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย

ลำดับที่	สหกรณ์	จำนวนสมาชิก สหกรณ์(ราย)	จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง(ราย)
1.	สหกรณ์การเกษตรเมืองแม่ฮ่องสอน จำกัด	1,867	43
2.	สหกรณ์การเกษตรขุนยวม จำกัด	666	16
3.	สหกรณ์การเกษตรเมืองปาย จำกัด	1,263	29
4.	สหกรณ์การเกษตรแม่สะเรียง จำกัด	991	23
5.	สหกรณ์การเกษตรแม่ลาน้อย จำกัด	1,226	29
6.	สหกรณ์การเกษตรสบเมย จำกัด	440	10
	รวม	6,453	150

ที่มา : จากการคำนวณ

ขั้นตอนที่ 2 ทำการสัมภาษณ์ตัวต่อตัว กลุ่มตัวอย่างสมาชิกสหกรณ์ในแต่ละสหกรณ์ โดยวิธีการสุ่มจากสมาชิกสหกรณ์ที่เข้ามาใช้บริการ ณ ที่ทำการของสหกรณ์การเกษตร และสุ่มจากสมาชิกสหกรณ์ที่เดินทางเข้ามารับการอบรมของสำนักงานสหกรณ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาใช้แบบสอบถาม (questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ และประเด็นปัญหาที่ศึกษา โดยแบ่งคำถามออกเป็นหมวดๆ เป็นคำถามทั้งปลายปิดและปลายเปิดให้เลือกตอบคำถามโดยใช้ข้อความเกี่ยวกับข้อมูลในรอบปีที่ผ่านมาประกอบด้วยข้อความจำแนกเป็น 2 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลลักษณะทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ เพศอายุสถานภาพการสมรส การศึกษาจำนวนสมาชิกในครัวเรือนจำนวนบุตร แหล่งที่มาของรายได้หลักรายได้เสริมเป็นต้น

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับหนี้สินเช่นสาเหตุของการเป็นหนี้ แหล่งเงินกู้ จำนวนหนี้สิน อัตราดอกเบี้ยเงินกู้เป็นต้น

การทดลองเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

หลังจากสร้างแบบสอบถามแล้วได้นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์ (consistency) และนำมาปรับปรุงแก้ไขแล้วจึงนำไปทดลองใช้กับสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของข้อคำถามแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามเพื่อให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้จริงแบบสอบถามที่สร้างขึ้นได้นำไปทดลองใช้ในเดือนกุมภาพันธ์ 2557 โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างของสหกรณ์การเกษตรเมืองแม่ฮ่องสอน จำกัด รวมจำนวน 20 ตัวอย่าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจาก 2 แหล่งจำแนกตามแหล่งที่มาของข้อมูลได้แก่

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่สร้างเสร็จสมบูรณ์ ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างของสมาชิกการเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยผู้ศึกษาเลือกสอบถามจากสมาชิกสหกรณ์ที่เข้ามาใช้บริการของสหกรณ์การเกษตรในพื้นที่อำเภอต่างๆ 6 แห่งจำนวน 150 คน ได้ทำการสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่างและภาวะหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร แล้วรวบรวมแบบสอบถามที่ได้มาเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูล

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร และสมาชิกสหกรณ์การเกษตร โดยผู้ศึกษาได้ทำการค้นคว้าจากสถิติของสำนักงานสถิติแห่งชาติกรมส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน สำนักงานคลังจังหวัดแม่ฮ่องสอนและสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง “หนี้ภาคครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน” ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วนหลักๆคือ

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ซึ่งว่าด้วยถึงสภาพโดยทั่วไปของข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ที่เก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ค่าร้อยละ (Percent) ค่าเฉลี่ย (Mean) และแผนภูมิ (Chart) ประกอบการนำเสนอผลการวิเคราะห์

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน โดยผู้วิจัยจะนำตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลกระทบต่อภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมาทำวิเคราะห์ ตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

4.2.1 ขั้นตอนที่ 1 นำตัวแปรที่คาดว่าจะจะเป็นปัจจัยกำหนดเพื่อศึกษา

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรกับภาวะการเป็นหนี้ โดยการนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาประมวลผล และทดสอบความสัมพันธ์ เพื่อที่จะสามารถกำหนดความสัมพันธ์ของตัวแปรแต่ละคู่ที่มีความเหมาะสม หลังจากนั้นจึงนำไปพิสูจน์หาค่าสถิติเบื้องต้นแบบจำแนกแบบกลุ่ม ซึ่งเป็นการหาค่าสถิติเบื้องต้นของข้อมูลแต่ละกลุ่มย่อย เพื่อนำมาเปรียบเทียบกันตามวัตถุประสงค์ตั้งไว้โดยใช้ค่าร้อยละ (Percent) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปร (Std. Deviation)

หลังจากนั้นนำมาทำการคัดเลือกตัวแปร เพื่อทำการทดสอบค่าเฉลี่ยสำหรับหลายกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variances :ANOVA) ซึ่งเป็นการหาค่าสถิติเพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ประเภท คือตัวแปรตาม (Dependent) และตัวแปรอิสระ (Independent) โดยใช้ตัวแปรอิสระเป็นตัวแบ่งข้อมูลออกเป็นกลุ่มๆ เพื่อทดสอบว่าในแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันนั้นจะทำให้ค่าเฉลี่ยของตัวแปรตามแตกต่างกันหรือไม่ และการวิเคราะห์ในการศึกษาวิจัยนี้ เลือกทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบจำแนกทางเดียว (One-way ANOVA) คือ การวิเคราะห์ความแปรปรวนที่ใช้กับข้อมูลที่ได้จากการจำแนกหรือแบ่งกลุ่ม โดยใช้หลักเกณฑ์แบบเดียว หรือปัจจัยเดียว นั่นคือ ภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

4.2.2 นำตัวแปรที่ได้ในขั้นตอนที่ 1 มาวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระแต่ละตัวกับตัวแปรตาม โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบจำแนกทางเดียว (One-way ANOVA) และใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีพารามตริก เพื่อทดสอบภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน กับอาชีพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อัตราดอกเบี้ย และค่าใช้จ่ายของสมาชิกสหกรณ์ มีความสัมพันธ์แตกต่างกันหรือไม่โดยใช้ค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบคือ ค่าเฉลี่ย (Mean) ซึ่งจะแสดงค่าเฉลี่ยของภาวะการเป็นหนี้ของแต่ละตัวแปรอิสระที่ทำการเลือก และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะการเป็นหนี้ (Std. Deviation) ซึ่งจะแสดงค่าการกระจายตัวของข้อมูลภาวะของการเป็นหนี้ในแต่ละตัวแปรอิสระได้กำหนดขอบเขตความเชื่อมั่น 95% หรือ (ระดับนัยสำคัญ $\alpha = 0.05$) เมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรเป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงนำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การศึกษาต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิเคราะห์นี้ภาคครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลสภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรกับภาวะการเป็นหนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลสภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผู้ศึกษาได้เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 150 ตัวอย่าง นำมาวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพ สถานในครัวเรือน ระดับการศึกษา สมาชิกในครัวเรือน สมาชิกในครัวเรือนที่มีรายได้ บุตรที่ทำการศึกษาระยะเวลาการเป็นสมาชิกสหกรณ์ ประเภทบ้านพักอาศัย สิ่งอำนวยความสะดวก อาชีพทางการเกษตร รายได้หลัก รายได้เสริม ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน วัตถุประสงค์การใช้จ่าย การออม วัตถุประสงค์การออม และช่องทางการออม ดังแสดงในตารางที่ 4.1 - 4.8

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และร้อยละของข้อมูลทั่วไปจำแนกตามเพศ

รายการ	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	96	64.00
หญิง	64	36.00
รวม		100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ 4.1 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป จำแนกตามเพศ พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 96 ราย หรือร้อยละ 64 เป็นเพศหญิง จำนวน 64 ราย คิดเป็นร้อยละ 36 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และร้อยละของข้อมูลทั่วไปจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรสและสถานะในครัวเรือน

รายการ	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
อายุ		
20 - 30 ปี	10	6.67
31 - 40 ปี	37	24.67
41 - 50 ปี	54	36.00
51 - 60 ปี	34	22.67
61 ปี ขึ้นไป	15	10.00
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้ศึกษา	18	12.00
ประถมศึกษา	65	43.33
มัธยมศึกษา/ปวช.	36	24.00
อนุปริญญา/ปวส.	18	12.00
ปริญญาตรี	12	8.00
สูงกว่าปริญญาตรี	1	0.67
สถานภาพการสมรส		
โสด	14	9.34
สมรส	131	87.33
หม้าย/หย่าร้าง	5	3.33
สถานะในครัวเรือน		
หัวหน้าครอบครัว	103	68.67
ผู้อยู่อาศัย	47	31.33
	รวม	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ 4.2 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปจำแนกตามอายุและระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส และสถานะในครัวเรือน ดังนี้

ด้านอายุ พบว่า สมาชิกสหกรณ์การเกษตรส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ยระหว่าง 41–50 ปี จำนวน 54 ราย คิดเป็นร้อยละ 36 รองลงมาก็คือสมาชิกสหกรณ์การเกษตรที่อายุเฉลี่ยระหว่าง 31 – 40 ปี จำนวน 37 ราย คิดเป็นร้อยละ 24.67 และสมาชิกสหกรณ์การเกษตรที่อายุเฉลี่ยระหว่าง 51 – 60 ปี จำนวน 34 ราย คิดเป็นร้อยละ 22.67 ตามลำดับ

ด้านระดับการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีการศึกษาชั้นประถมศึกษา จำนวน 65 ราย คิดเป็นร้อยละ 43.33 รองลงมาก็คือระดับมัธยมศึกษา/ปวช. จำนวน 36 ราย คิดเป็นร้อยละ 24 และไม่ได้ศึกษา กับระดับอนุปริญญา/ปวส. มีสัดส่วนเท่ากันคือ 18 ราย คิดเป็นร้อยละ 12 ตามลำดับ

ด้านสถานภาพการสมรสพบว่า สมาชิกสหกรณ์การเกษตรส่วนใหญ่ สมรส จำนวน 131 ราย คิดเป็นร้อยละ 87.33 รองลงมาก็คือสถานภาพโสด จำนวน 14 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.34 และหม้าย/หย่าร้าง จำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 3.33 ตามลำดับ

ด้านสถานะในครัวเรือนพบว่าสมาชิกสหกรณ์การเกษตรส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัว จำนวน 103 ราย คิดเป็นร้อยละ 68.67 และเป็นผู้อาศัย จำนวน 47 ราย คิดเป็นร้อยละ 31.33 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และร้อยละของข้อมูลทั่วไปจำแนกตาม จำนวนสมาชิกในครัวเรือนจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีรายได้จำนวนบุตรที่กำลังศึกษา การเป็นสมาชิกสหกรณ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

รายการ	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
2 คน	11	7.33
3 คน	55	36.67
4 คน	50	33.33
5 คน	22	14.67
6 คน	12	8.00
เฉลี่ยครอบครัวละ 4 คน (mean 3.79)		

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

รายการ	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
รายได้ของสมาชิกในครัวเรือน		
สมาชิกมีรายได้	146	97.33
สมาชิกไม่มีรายได้	4	2.67
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีรายได้		
ไม่มี	4	2.67
1 คน	15	10.00
2 คน	88	58.67
3 คน	29	19.33
4 คน	11	7.33
5 คน	3	2.00
บุตรที่กำลังศึกษา		
มี	107	71.33
ไม่มี	43	28.67
จำนวนบุตรที่กำลังศึกษา		
ไม่มี	43	28.67
1 คน	47	31.33
2 คน	52	34.67
3 คน	6	4.00
4 คน	2	1.33
ระยะเวลาที่เป็นสมาชิกสหกรณ์		
0 – 5 ปี	22	14.67
6 - 10 ปี	47	31.33
11 – 15 ปี	44	29.33
15 ปีขึ้นไป	37	24.67
	รวม	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ 4.3 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปจำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน จากการสำรวจพบว่า ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนครอบครัวละ 3 คน จำนวน 55 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 36.67 รองลงมามีสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 4 คน จำนวน 50 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.33 และมีสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 5 คน จำนวน 22 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 14.67 ตามลำดับดังนั้นจำนวนสมาชิกในครัวเรือนจังหวัดแม่ฮ่องสอน เฉลี่ยครอบครัวละ 4 คน

ด้านรายได้ของสมาชิกในครัวเรือน พบว่า ส่วนใหญ่สมาชิกมีรายได้ 146 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 97.63 และสมาชิกไม่มีรายได้ จำนวน 4 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 2.67 ซึ่งจากการสำรวจในส่วนครอบครัวที่มีรายได้จะมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวส่วนใหญ่มีจำนวน 2 คน คิดเป็น 88 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 58.67 รองลงมาก็คือ 3 คน คิดเป็น 29 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.33 และจำนวน 1 คน คิดเป็น 15 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 10

ด้านการศึกษาของบุตร พบว่า ส่วนใหญ่สมาชิกสหกรณ์มีบุตรที่กำลังศึกษา จำนวน 107 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 71.33 และไม่มีบุตรที่กำลังศึกษา จำนวน 43 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 28.67 และจากการศึกษายังพบว่าครอบครัวของสมาชิกสหกรณ์ที่มีบุตรกำลังศึกษาในแต่ละครอบครัวส่วนใหญ่จะมีบุตรที่กำลังศึกษา จำนวน 2 คน จำนวน 52 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 34.67 รองลงมาก็คือ จำนวน 1 คน คิดเป็น 47 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 31.33 และ ครอบครัวที่ไม่มีบุตรที่กำลังศึกษา จำนวน 43 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 28.67ตามลำดับ

ด้านระยะเวลาการเป็นสมาชิกสหกรณ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสหกรณ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน 6-10 ปี จำนวน 47 ราย คิดเป็นร้อยละ 31.33 รองลงมาก็คือ 11-15 ปี จำนวน 44 ราย คิดเป็นร้อยละ 29.33และ เป็นสมาชิกตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 37 ราย คิดเป็นร้อยละ 24.67 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และร้อยละของข้อมูลทั่วไป จำแนกตามประเภทที่พักอาศัย
สิ่งอำนวยความสะดวก

รายการ	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
ประเภทที่พักอาศัย		
ของตนเอง	147	98.00
บ้านเช่าอพาร์ทเมนท์ ทาวน์เฮ้าส์	1	0.67
บ้าน/ ห้องพักรีสตูดิโอ	0	0.00
อาศัยอยู่กับผู้อื่น	2	1.33
	รวม	100.00
ภาระหนี้สินของบ้านพักของตนเอง		
ปลอดภาระหนี้สิน	92	61.33
มีภาระหนี้สิน	58	38.66
สิ่งอำนวยความสะดวก*		
รถยนต์	81	54.00
รถจักรยานยนต์	135	90.00
คอมพิวเตอร์	70	46.67
โทรศัพท์มือถือ	142	94.67
	รวม	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ *สิ่งอำนวยความสะดวกสมาชิกสามารถเลือกได้มากกว่า 1 รายการ

จากตาราง 4.4 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปจำแนกตามประเภทที่พักอาศัยและสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่ มีบ้านพักอาศัยเป็นของตนเอง จำนวน 147 ราย คิดเป็นร้อยละ 98 รองลงมาคือ อาศัยอยู่กับผู้อื่น จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.33 และบ้านเช่าจำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.67 ตามลำดับและจากการศึกษาสมาชิกที่มีบ้านพักเป็นของตนเองส่วนใหญ่ไม่มีภาระหนี้ จำนวน 92 ราย คิดเป็นร้อยละ 61.33 และมีภาระหนี้สินในด้านบ้านพักอาศัยจำนวน 58 ราย คิดเป็นร้อยละ 38.66 ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกที่สมาชิกสหกรณ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนส่วนใหญ่มีคือ โทรศัพท์มือถือจำนวน 142 ราย คิดเป็นร้อยละ 94.67 รองลงมาคือรถจักรยานยนต์ จำนวน 135 ราย คิดเป็นร้อยละ 90.00 และรถยนต์ จำนวน 81 คิดเป็นร้อยละ 54 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และร้อยละของข้อมูลทั่วไปจำแนกอาชีพทางการเกษตร
รายได้หลักจากพืชเศรษฐกิจ รายได้เสริม รายได้ของครัวเรือนต่อปี

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ประเภทอาชีพทางการเกษตร*		
ทำนา	86	57.33
ทำสวน	93	62.00
ทำไร่	76	50.67
เลี้ยงสัตว์	24	16.00
ประมง	4	2.67
อื่นๆ	6	4.00
รายได้หลักจากพืชเศรษฐกิจ		
ข้าว	34	22.67
กระเทียม	46	30.67
ถั่วเหลือง	40	26.67
พริก	4	2.67
กะหล่ำปลี	7	4.67
อื่นๆ	19	12.67
รายได้เสริม		
ไม่มี	95	63.33
มี	55	36.67
รายได้ของครัวเรือนต่อปี		
ต่ำกว่า 36,000 บาทต่อปี	13	8.67
36,001 – 72,000 บาทต่อปี	44	29.33
72,001 – 108,000 บาทต่อปี	33	22.00
108,001 – 144,000 บาทต่อปี	23	15.33
144,001 – 180,000 บาทต่อปี	10	6.67
มากกว่า 180,000 บาทต่อปี	27	18.00
รวม		100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ * อาชีพสมาชิกสามารถเลือกได้มากกว่า 1 อาชีพ

จากการตารางที่ 4.5 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปจำแนกอาชีพทางการเกษตร พืชเศรษฐกิจที่ทำการเพาะปลูก รายได้เสริม รายได้ของครัวเรือนต่อปี พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่ มีอาชีพทำสวน จำนวน 93 ราย คิดเป็นร้อยละ 62.00 รองลงมาคือ ทำนา จำนวน 86 ราย คิดเป็น ร้อยละ 57.33 ทำไร่ จำนวน 76 ราย คิดเป็นร้อยละ 50.67 ตามลำดับ

ข้อมูลเกี่ยวกับรายได้หลักจากพืชเศรษฐกิจส่วนใหญ่ จะมีรายได้จากการปลูกกระเทียม จำนวน 46 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.67 รองลงมาคือถั่วเหลือง จำนวน 40 ราย คิดเป็นร้อยละ 26.67 และปลูกข้าว จำนวน 34 ราย คิดเป็นร้อยละ 22.67 ส่วนรายได้จากพืชอื่นๆ จำนวน 19 ราย คิดเป็น ร้อยละ 12.67 พบว่า จะทำการปลูกข้าวโพด งา และไผ่

แหล่งที่มาของรายได้เสริมของสมาชิก พบว่า ส่วนใหญ่ ไม่มีรายได้เสริม จำนวน 95 ราย คิดเป็นร้อยละ 63.33 และมีรายได้เสริม จำนวน 55 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.67 ซึ่งส่วนมากจะทำการรับจ้าง ค้าขาย และเลี้ยงสัตว์ ตามลำดับ

ด้านรายได้ของสมาชิกสหกรณ์ พบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 36,001 – 72,000 บาท ต่อปี จำนวน 44 ราย คิดเป็นร้อยละ 29.33 รองลงมาคือมีรายได้ระหว่าง 72,001 – 108,000 บาทต่อปีจำนวน 33 ราย คิดเป็นร้อยละ 22.00 และมีรายได้ มากกว่า 180,000 บาทต่อปีจำนวน 27 ราย คิดเป็นร้อยละ 18

ตารางที่ 4.6 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และร้อยละของข้อมูลทั่วไปจำแนกค่าใช้จ่ายของครัวเรือน ต่อปี วัตถุประสงค์การใช้จ่าย

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนต่อปี		
ต่ำกว่า 36,000 บาทต่อปี	27	18.00
36,001 – 72,000 บาทต่อปี	60	40.00
72,001 – 108,000 บาทต่อปี	33	22.00
108,001 – 144,000 บาทต่อปี	12	8.00
144,001 – 180,000 บาทต่อปี	16	10.67
มากกว่า 180,000 บาทต่อปี	2	1.33
รวม		100.00

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
วัตถุประสงค์ของการใช้จ่ายในครัวเรือน*		
อาหารและเครื่องคั้น	142	94.67
เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม	127	84.67
สาธารณูปโภค	133	88.67
ที่อยู่อาศัย	52	34.67
ยานพาหนะ	105	70.00
การศึกษา	98	65.33
ยารักษาโรคและรักษาพยาบาล	74	49.33
อื่นๆ	3	2.00

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ* วัตถุประสงค์การใช้จ่ายในครัวเรือนสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 วัตถุประสงค์

จากตารางที่ 4.6 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปจำแนกค่าใช้จ่ายต่อปีวัตถุประสงค์การใช้จ่ายพบว่า ส่วนใหญ่ มีค่าใช้จ่ายระหว่าง 36,000 – 72,000 บาทต่อปี จำนวน 60 ราย คิดเป็นร้อยละ 40 รองลงมาคือ มีค่าใช้จ่ายระหว่าง 72,001 – 108,000 บาทต่อปี จำนวน 33 ราย คิดเป็นร้อยละ 22 และมีค่าใช้จ่ายต่ำกว่า 36,000 บาทต่อปี จำนวน 27 ราย คิดเป็นร้อยละ 18 โดยวัตถุประสงค์การใช้จ่ายส่วนใหญ่จะนำไปใช้เป็นค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคั้น จำนวน 142 ราย คิดเป็นร้อยละ 94.67 รองลงมาคือ ด้านสาธารณูปโภค จำนวน 133 ราย คิดเป็นร้อยละ 88.67 และด้านเครื่องนุ่งห่ม จำนวน 127 ราย คิดเป็นร้อยละ 84.67 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และร้อยละของข้อมูลทั่วไปจำแนก เงินออมของท่านต่อปี
วัตถุประสงค์ในการออม

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เงินออมของสมาชิกต่อปี		
ไม่ออม	13	8.67
ต่ำกว่า 6,000 บาทต่อปี	72	48.00
6,001 – 12,000 บาทต่อปี	40	26.67
12,001 – 24,000 บาทต่อปี	7	4.66
24,001 – 36,000 บาทต่อปี	12	8.00
มากกว่า 36,000 บาทต่อปี	6	4.00
รวม		100.00
วัตถุประสงค์ในการออม *		
เป็นค่าใช้จ่ายในอนาคต/เกษียณอายุ	61	40.67
เป็นค่าศึกษาเล่าเรียนบุตร	106	70.67
เป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล	73	48.67
เก็บไว้ซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก	76	50.67
เก็บไว้ซื้อที่ดิน/สร้างที่อยู่อาศัย	29	19.33
เก็บไว้ลงทุนทำธุรกิจในอนาคต	68	45.33
อื่นๆ	4	2.67

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ* วัตถุประสงค์การออมสมาชิกสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 วัตถุประสงค์

จากตารางที่ 4.7 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปจำแนกเงินออมของสมาชิกสหกรณ์
ต่อปีและวัตถุประสงค์ในการออม พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่จะออมเงินต่ำกว่า 6,000 บาทต่อปี
จำนวน 72 ราย คิดเป็นร้อยละ 48 รองลงมาคือ 6,001 – 12,000 บาทต่อปี จำนวน 40 รายคิดเป็น
ร้อยละ 26.67 ตามลำดับ โดยวัตถุประสงค์การออมส่วนใหญ่จะเก็บเงินออมไว้เพื่อการศึกษาของ
บุตร จำนวน 106 รายคิดเป็นร้อยละ 70.67 รองลงมาคือ เพื่อซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก จำนวน 76
รายคิดเป็นร้อยละ 50.67 และออมไว้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล จำนวน 73 รายคิดเป็น
ร้อยละ 48.67 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และร้อยละของข้อมูลทั่วไป จำแนกช่องทางการออมเงิน

รายการ	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
ช่องทางการออมเงิน *		
ธนาคาร	63	42.00
สหกรณ์	113	75.33
กลุ่มออมทรัพย์	40	26.67
บริษัทประกันชีวิต	27	18.00
เก็บสะสมไว้เอง**	22	14.67
อื่นๆ	2	1.33

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ* ช่องทางการออมเงินสมาชิกสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ช่องทาง

** สมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนจำนวนหนึ่งจะอาศัยอยู่บนพื้นที่สูง การคมนาคมไม่สะดวก จึงมีการสะสมเงินไว้ที่ตัวเอง

จากตารางที่ 4.8 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปจำแนกช่องทางการออมเงินพบว่า สมาชิกส่วนใหญ่จะเลือกช่องทางการออมเงินที่สหกรณ์จำนวน 113 ราย คิดเป็นร้อยละ 75.33 รองลงมาคือ ธนาคาร จำนวน 63 ราย คิดเป็นร้อยละ 42.00 และ กลุ่มออมทรัพย์ จำนวน 40 ราย คิดเป็นร้อยละ 26.67 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ส่วนที่ 2 ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ประกอบด้วย สาเหตุของการเป็นหนี้แหล่งเงินกู้จำนวนหนี้สินในครัวเรือนอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ระยะเวลาในการกู้ยืมเงิน ลักษณะการผ่อนชำระจำนวนเงินผ่อนชำระเฉลี่ยต่อเดือนความถี่ในการกู้ยืมเงินการชำระเงินคืนตรงตามกำหนดหลักประกันในการกู้ยืมและข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการบรรเทาหนี้ของสมาชิกสหกรณ์เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การศึกษ ตามตารางที่ 4.9 - 4.12

ตารางที่ 4.9 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และร้อยละของข้อมูลภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิก
จำแนกตามสาเหตุการเป็นหนี้จำนวนหนี้สินในครัวเรือนอัตราดอกเบี้ยเงินกู้
และระยะเวลาในการกู้ยืม

รายการ	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
สาเหตุการเป็นหนี้*		
เพื่อนำไปอุปโภคบริโภค	72	48.00
เพื่อนำไปใช้ในการชำระหนี้เก่า	55	36.67
เพื่อนำไปลงทุนในการประกอบอาชีพ	120	80.00
เพื่อนำไปซื้อยานพาหนะหรือสิ่งอำนวยความสะดวก	52	34.67
เพื่อการรักษาพยาบาล	40	26.67
เพื่อการศึกษามูลนิธิ	78	52.00
อื่นๆ	5	3.33
	รวม	100.00
จำนวนหนี้สินในครัวเรือน		
ไม่เกิน 50,000 บาท	45	30.00
50,001 – 100,000 บาท	70	46.67
100,001 – 300,000 บาท	29	19.33
300,001 – 500,000 บาท	6	4.00
500,001 – 1,000,000 บาท	0	0.00
มากกว่า 1,000,000 บาท	0	0.00
อัตราดอกเบี้ยเงินกู้		
ไม่มี	1	0.67
ไม่เกินร้อยละ 3	6	4.00
ตั้งแต่ร้อยละ 3 ถึงร้อยละ 6	22	14.67
ตั้งแต่ร้อยละ 6 ถึงร้อยละ 12	112	74.67
ตั้งแต่ร้อยละ 12 ขึ้นไป	9	6.00
	รวม	100.00

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

รายการ	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
ระยะเวลาในการกู้ยืมเงิน		
ต่ำกว่า 1 ปี	15	10.00
ตั้งแต่ 1 – 5 ปี	107	71.33
ตั้งแต่ 6 – 10 ปี	22	14.67
ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป	6	4.00
	รวม	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ* สาเหตุการเป็นหนี้สามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ช่องทาง

จากตารางที่ 4.9 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกจำแนกตามสาเหตุการเป็นหนี้ พบว่า สาเหตุการเป็นหนี้ส่วนใหญ่ของสมาชิกเพื่อนำไปลงทุนในการประกอบอาชีพจำนวน 120 ราย คิดเป็นร้อยละ 80.00 รองลงมาคือ เพื่อการศึกษาของบุตรหลานจำนวน 78 ราย คิดเป็นร้อยละ 52.00 และ เพื่อนำไปอุปโภคบริโภค จำนวน 72 ราย คิดเป็นร้อยละ 48.00 ตามลำดับ

ด้านจำนวนหนี้สินในครัวเรือนอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ และระยะเวลาในการกู้ยืม สมาชิกส่วนใหญ่มีจำนวนหนี้สินระหว่าง 50,001 – 100,000 บาท จำนวน 70 ราย คิดเป็นร้อยละ 46.67 รองลงมามีจำนวนหนี้สินไม่เกิน 50,000 บาท จำนวน 45 ราย คิดเป็นร้อยละ 30 และมีจำนวนหนี้สินระหว่าง 100,001 – 300,000 บาท จำนวน 29 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.33 ตามลำดับ ในส่วนอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ส่วนใหญ่พบว่าสมาชิกจะกู้เงินในอัตราดอกเบี้ยตั้งแต่ร้อยละ 6 ถึงร้อยละ 12 จำนวน 112 ราย คิดเป็นร้อยละ 74.67 รองลงมาคืออัตราดอกเบี้ยตั้งแต่ร้อยละ 3 ถึงร้อยละ 6 จำนวน 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.67 และ ตั้งแต่ร้อยละ 12 ขึ้นไป จำนวน 9 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.00 ตามลำดับ

สำหรับระยะเวลาในการกู้ยืมเงินของสมาชิกสหกรณ์นั้น สมาชิกส่วนใหญ่จะกู้เงินในระยะเวลาตั้งแต่ 1 – 5 ปี จำนวน 107 ราย คิดเป็นร้อยละ 71.33 ตั้งแต่ 6 – 10 ปี จำนวน 22 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.67 และต่ำกว่า 1 ปี จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 10 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.10 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และร้อยละของข้อมูลภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิก
จำแนกจำนวนแหล่งการกู้เงิน การกู้เงินในระบบ การกู้เงินนอกระบบ

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
จำนวนแหล่งการกู้เงิน		
กู้เงินจำนวน 1 แห่ง	90	60
กู้เงินมากกว่า 1 แห่ง	60	40
แหล่งเงินกู้ในระบบ*		
ผ่านธนาคาร	58	38.67
สหกรณ์	131	87.33
อื่นๆ	7	4.67
แหล่งเงินกู้นอกระบบ		
นายทุนท้องถิ่น	15	34.88
เพื่อน	17	39.54
อื่นๆ	11	25.58
รวม		100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ * แหล่งเงินกู้ในระบบ ตอบได้มากกว่า 1 ช่องทาง

จากตารางที่ 4.10 แสดงผลการวิเคราะห์ภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกจำแนกจำนวนแหล่งการกู้เงิน การกู้เงินในระบบ และการกู้เงินนอกระบบพบว่า จำนวนแหล่งเงินกู้สมาชิก ส่วนใหญ่จะกู้เงินเพียง 1 แห่ง จำนวน 90 ราย คิดเป็นร้อยละ 60 และ กู้เงินมากกว่า 1 แห่ง จำนวน 60 ราย คิดเป็นร้อยละ 40 ตามลำดับ และสมาชิกจะกู้เงินในระบบซึ่งจากการศึกษาส่วนใหญ่จะกู้เงินจากสหกรณ์ จำนวน 131 ราย คิดเป็นร้อยละ 87.33 รองลงมาคือกู้จากธนาคาร จำนวน 58 ราย คิดเป็นร้อยละ 38.67 ตามลำดับ ส่วนแหล่งเงินกู้นอกระบบที่สมาชิกส่วนใหญ่เลือกที่จะกู้ คือ เพื่อน จำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 39.54 รองลงมาคือ นายทุนท้องถิ่น จำนวน 15 ราย คิดเป็นร้อยละ 34.88 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.11 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และร้อยละของข้อมูลภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิก
จำแนกลักษณะการผ่อนชำระ จำนวนเงินผ่อนชำระเฉลี่ยต่อเดือน
และความถี่ในการกู้ยืมเงิน

รายการ	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
ลักษณะการผ่อนชำระ		
รายเดือน	41	27.33
รายปี	101	67.33
ชำระครั้งเดียว	8	5.34
จำนวนเงินผ่อนชำระเฉลี่ยต่อเดือน		
ไม่เกิน 1,000 บาท	13	8.67
ตั้งแต่ 1,001 – 2,000 บาท	41	27.33
ตั้งแต่ 2,001 – 3,000 บาท	47	31.34
ตั้งแต่ 3,001 – 4,000 บาท	17	11.33
ตั้งแต่ 4,001 – 5,000 บาท	8	5.33
ตั้งแต่ 5,000 บาทขึ้นไป	24	16.00
ความถี่ในการกู้ยืมเงินของท่าน		
มากกว่าปีละครั้ง	28	18.67
1 ปีต่อครั้ง	76	50.67
2 ปีต่อครั้ง	14	9.33
3 ปีต่อครั้ง	11	7.33
มากกว่า 3 ปีต่อครั้ง	21	14.00
รวม	150	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ 4.11 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิก
จำแนกลักษณะการผ่อนชำระ จำนวนเงินผ่อนชำระเฉลี่ยต่อเดือนและความถี่ในการกู้ยืมเงิน พบว่า
สมาชิกส่วนใหญ่จะมีการเลือกรูปแบบการชำระเงินคือชำระเป็นรายปี จำนวน 101 ราย คิดเป็น
ร้อยละ 67.33 รองลงมาคือ ชำระเป็นรายเดือน จำนวน 41 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.23 และ ชำระเป็น
งวดครั้งเดียว จำนวน 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 5.34 โดยจำนวนเงินผ่อนชำระเฉลี่ยต่อเดือน สมาชิก

ส่วนใหญ่จะชำระตั้งแต่ 2,001 – 3,000 บาท จำนวน 47 ราย คิดเป็นร้อยละ 31.34 รองลงมาคือชำระตั้งแต่ 1,001 – 2,000 บาท จำนวน 41 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.33 และชำระตั้งแต่ 5,000 บาทขึ้นไป จำนวน 24 ราย คิดเป็นร้อยละ 16 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.12 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิก จำแนกการชำระเงินคืนตรงตามกำหนดและหลักประกันในการกู้ยืม

รายการ	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
การชำระเงินคืนตรงตามกำหนด		
ตรงตามกำหนด	132	88.00
ไม่ตรงตามกำหนด (โดยเฉลี่ย 1 งวด)	18	12.00
หลักประกันในการกู้ยืม		
บุคคล	77	51.33
หลักทรัพย์	36	24.00
บุคคลและหลักทรัพย์	37	24.67
รวม	150	100.00

ที่มา : จากการสำรวจ

จากตารางที่ 4.12 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิก จำแนกการชำระเงินคืนตรงตามกำหนดและหลักประกันในการกู้ยืม พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่จะมีการชำระหนี้ตามกำหนดระยะเวลา จำนวน 132 ราย คิดเป็นร้อยละ 88 และ ชำระไม่ตรงตามกำหนดระยะเวลา จำนวน 18 ราย คิดเป็นร้อยละ 12 โดยเฉลี่ยชำระไม่ตรงตามงวดประมาณ 1 งวด และในส่วนการใช้หลักประกันในการกู้ยืมเงินสมาชิกโดยส่วนใหญ่ จะใช้บุคคลเป็นหลักประกันการในการกู้ยืมเงิน จำนวน 77 ราย คิดเป็นร้อยละ 51.33 รองลงมาคือ ใช้ทั้งบุคคลและหลักทรัพย์ในการค้ำประกัน จำนวน 37 ราย คิดเป็นร้อยละ 24.67 และ ใช้หลักทรัพย์เป็นหลักประกันจำนวน 36 ราย คิดเป็นร้อยละ 24 ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรกับภาวะการเป็นหนี้

การศึกษาวิจัยนี้ภาคครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในครั้งนี้ผู้ศึกษา ทำการทดสอบค่าเฉลี่ยสำหรับหลายกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variances :ANOVA) ซึ่งเป็นการหาค่าสถิติเพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ประเภท คือตัวแปรตาม (Dependent) และตัวแปรอิสระ (Independent) โดยใช้ตัวแปรอิสระเป็นตัวแบ่งข้อมูลออกเป็นกลุ่มๆ เพื่อทดสอบว่าในแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันนั้นจะทำให้ค่าเฉลี่ยของตัวแปรตามแตกต่างกันหรือไม่ และการวิเคราะห์ในการศึกษาวิจัยนี้ เลือกทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบจำแนกทางเดียว (One-way ANOVA) คือ การวิเคราะห์ความแปรปรวนที่ใช้กับข้อมูลที่ได้จากการจำแนกหรือแบ่งกลุ่ม โดยใช้หลักเกณฑ์แบบเดียว หรือปัจจัยเดียว นั่นคือ ภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนดังปรากฏตามตารางที่ 4.13 ถึง ตารางที่ 4.16 ดังนี้

1. การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรกับอาชีพทางการเกษตรมีความแตกต่างกันหรือไม่
2. การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรกับจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีความแตกต่างกันหรือไม่
3. การทดสอบความสัมพันธ์ภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ยกับอัตราดอกเบี้ยกู้ยืมของสหกรณ์การเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีความแตกต่างกันหรือไม่
4. การทดสอบปัจจัยด้านค่าใช้จ่ายของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอน ความสัมพันธ์กับการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรหรือไม่

ตารางที่ 4.13 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และภาวะหนี้สินเฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์
จำแนกตามประเภทอาชีพ

รายการ	จำนวน (ราย)	ภาวะการเป็นหนี้ เฉลี่ย(บาท/ครัวเรือน)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Std. Deviation)
ประเภทอาชีพทางการเกษตร			
ทำนา	86	108,139.53	84,578.70
ทำสวน	93	109,946.24	92,529.36
ทำไร่	76	100,328.95	66,894.62
เฉลี่ยสมาชิกสหกรณ์การเกษตร มีภาวะการเป็นหนี้ เฉลี่ย 104,666.67 บาทต่อครัวเรือน			

ที่มา : จากการคำนวณ

จากตาราง 4.13 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และภาวะหนี้สินเฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์
จำแนกตามประเภทอาชีพ ที่ได้จากการสำรวจ 3 อันดับแรกที่เลือกประกอบอาชีพ พบว่า อาชีพ ทำ
สวนจะมีภาวะการเป็นหนี้มากที่สุด เฉลี่ย 109,946.24 บาทต่อครัวเรือน มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
การกระจายของข้อมูล 92,529.36 รองลงมาคือ อาชีพ ทำนา มีภาวะการเป็นหนี้ เฉลี่ย 108,139.53
บาทต่อครัวเรือน มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการกระจายของข้อมูล 84,578.70 และ อาชีพทำไร่ มี
ภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ย 100,328.95 บาทต่อครัวเรือน มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการกระจายของ
ข้อมูล 66,894.62 ดังนั้นจากการศึกษาสมาชิกสหกรณ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีภาวะการเป็นหนี้ เฉลี่ย
104,666.67 บาทต่อรายเมื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ ของอาชีพแต่ละอาชีพมีภาวะการเป็นหนี้
แตกต่างกันหรือไม่ โดยพิจารณาจากค่าสถิติ Sig. จากตารางการวิเคราะห์ ANOVA (ตารางภาคผนวก ที่ 1)

ตั้งสมมติฐานดังนี้

H_0 : ภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์กับอาชีพทางการเกษตรมีความสัมพันธ์
ไม่แตกต่างกัน

H_1 : ภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์กับอาชีพทางการเกษตรอย่างน้อย 2 อาชีพ
มีความสัมพันธ์แตกต่างกัน

การตัดสินใจ จะปฏิเสธ H_0 เมื่อค่า Sig. คำนวณ น้อยกว่า ระดับนัยสำคัญ $\alpha = 0.05$
ดังนั้น ค่า Sig. คำนวณ มีค่าเท่ากับ 0.137 มากกว่า ระดับนัยสำคัญ $\alpha = 0.05$

สรุปได้ว่า ภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอนกับอาชีพทางการเกษตรมีความสัมพันธ์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ $\alpha = 0.05$ กล่าวคือสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ประกอบอาชีพทำนา ทำสวน และทำไร่ มีจำนวนภาระหนี้สินที่ใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 4.14 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และภาวะหนี้สินเฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์
จำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

รายการ	จำนวน (ราย)	ภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ย (บาท/ครัวเรือน)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Std. Deviation)
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน			
สมาชิก 2 คน	11	75,000.00	43,301.27
สมาชิก 3 คน	55	107,272.73	80,604.30
สมาชิก 4 คน	50	113,000.00	91,367.17
สมาชิก 5 คน	22	104,545.45	85,438.77
สมาชิก 6 คน	12	85,416.67	548,32.74
สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน (Mean3.79)			
รวม	150.00	104,666.67	

ที่มา : จากการคำนวณ

จากตารางที่ 4.14 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และภาวะหนี้สินเฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์จำแนกตามประเภทจำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่า ครอบครัวยที่มีสมาชิกจำนวน 3 คน จำนวน 55 ครัวเรือน มีภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ย 107,272.73 บาทต่อครัวเรือน มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการกระจายของข้อมูล 80,604.30 จากนั้นครอบครัวยที่มีสมาชิกจำนวน 4 คน จำนวน 50 ครัวเรือน จะมีภาวะการเป็นหนี้มากที่สุด เฉลี่ย 113,000 บาทต่อครัวเรือน มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการกระจายของข้อมูล 91,367.17 และครอบครัวยที่มีสมาชิกจำนวน 5 คน จำนวน 22 ครัวเรือน มีภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ย 104,545.45 บาทต่อครัวเรือน มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการกระจายของ 85,438.77

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ ของจำนวนสมาชิกในครัวเรือนกับภาวะการเป็นหนี้แตกต่างกันหรือไม่ โดยพิจารณาจากค่าสถิติ Sig. จากตารางการวิเคราะห์ ANOVA (ตารางภาคผนวกที่ 2)

ตั้งสมมติฐานดังนี้

H_0 : ภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์กับจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์ไม่แตกต่างกัน

H_1 : ภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์กับจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์แตกต่างกัน

การตัดสินใจ จะปฏิเสธ H_0 เมื่อค่า Sig. คำนวณ น้อยกว่า ระดับนัยสำคัญ $\alpha = 0.05$ ดังนั้น ค่า Sig. คำนวณ มีค่า 0.610 มากกว่า ระดับนัยสำคัญ $\alpha = 0.05$

สรุปได้ว่า ภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนกับจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ $\alpha = 0.05$ กล่าวคือจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร จะน้อยหรือมาก มีจำนวนภาระหนี้สินที่ใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 4.15 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และภาวะหนี้สินเฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์ จำแนกตามระดับอัตราดอกเบี้ย

รายการ	จำนวน (ราย)	ภาวะการเป็นหนี้ เฉลี่ย(บาท/ครัวเรือน)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Std. Deviation)
อัตราดอกเบี้ย ร้อยละ ต่อปี			
(2) ไม่เกินร้อยละ 3	6	112,500.00	68,465.32
(3) ตั้งแต่ร้อยละ 3 ถึงร้อยละ 6	23	89,130.44	53,207.41
(4) ตั้งแต่ร้อยละ 6 ถึงร้อยละ 12	112	96,651.79	72,557.49
(5) ตั้งแต่ร้อยละ 12 ขึ้นไป	9	238,888.89	131,167.31
รวม	150	104,666.67	

ที่มา : จากการคำนวณ

จากตาราง 4.15 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และภาวะหนี้สินเฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์ จำแนกตามระดับอัตราดอกเบี้ย พบว่า สมาชิกที่มีการกู้เงินในอัตราดอกเบี้ยตั้งแต่ร้อยละ 6 ถึงร้อยละ 12 จำนวน 112 ราย จะมีภาวะการเป็นหนี้มากที่สุด เฉลี่ย 96,651.79 บาทต่อครัวเรือน มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการกระจายของข้อมูล 72,557.49 รองลงมาคือในอัตราดอกเบี้ย ร้อยละ 3 ถึงร้อยละ 6 จำนวน 23 ราย มีภาวะการเป็นหนี้ 89,130.44 บาทต่อครัวเรือน มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการกระจายของข้อมูล 53,207.41 และ สมาชิกจะกู้ในอัตราดอกเบี้ยตั้งแต่ร้อยละ 12 ขึ้นไป จำนวน 9 ราย มีภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ย 238,888.89 บาทต่อครัวเรือน มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการกระจายของ 131,167.31 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ ของระดับอัตราดอกเบี้ยกับภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนแตกต่างกันหรือไม่ โดยพิจารณาจากค่าสถิติ Sig. จากตารางการวิเคราะห์ ANOVA (ตารางภาคผนวกที่ 3)

ตั้งสมมติฐานดังนี้

H_0 : ภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์กับอัตราดอกเบี้ยมีความสัมพันธ์ไม่แตกต่างกัน

H_1 : ภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์กับอัตราดอกเบี้ยอย่างน้อย 2 อัตรา มีความสัมพันธ์แตกต่างกัน

การตัดสินใจ จะปฏิเสธ H_0 เมื่อค่า Sig. คำนวณ น้อยกว่า ระดับนัยสำคัญ $\alpha = 0.05$ ดังนั้น ค่า Sig. คำนวณ มีค่า 0.000 น้อยกว่า ระดับนัยสำคัญ $\alpha = 0.05$

สรุปได้ว่า ภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์จังหวัดแม่ฮ่องสอนกับอัตราดอกเบี้ยอย่างน้อย 2 อัตรา มีความสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ $\alpha = 0.05$ กล่าวคือระดับอัตราดอกเบี้ยในแต่ละระดับ มีผลทำให้สมาชิกสหกรณ์มีภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ยแตกต่างกัน

จากการศึกษาอัตราดอกเบี้ยอย่างน้อย 2 อัตราที่มีความสัมพันธ์ต่อภาวะการเป็นหนี้ที่แตกต่างกันนั้น ต้องพิจารณาความแตกต่างของภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ย โดยจัดกลุ่มอัตราดอกเบี้ยที่มีค่าเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกันไว้ในกลุ่มเดียวกัน ซึ่งจะทำให้การตัดสินใจในการจับคู่เพื่อทดสอบสมมติฐาน จะใช้ค่าสถิติ Scheffe ในการทดสอบ นั่นคือ ณ ระดับอัตราดอกเบี้ย ทั้ง 4 อัตราจะแบ่งการทดสอบค่าเฉลี่ย ออกเป็น 2 กลุ่มเพื่อทดสอบค่าเฉลี่ยภาวะการเป็นหนี้ พบว่า ระดับอัตราดอกเบี้ย ไม่เกินร้อยละ 3, ตั้งแต่ร้อยละ 3 ถึงร้อยละ 6 และ ตั้งแต่ร้อยละ 6 ถึงร้อยละ 12 ทั้ง 3 กลุ่มของสหกรณ์การเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีค่า Sig. คำนวณ เท่ากับ 0.897 จัดอยู่ในกลุ่มมีภาวะการเป็นหนี้ที่ไม่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ และระดับอัตราดอกเบี้ย ตั้งแต่ร้อยละ 12 ขึ้นไปมากกว่าซึ่งมีค่า Sig. คำนวณ เท่ากับ 0.1000 ซึ่งสะท้อนว่าทั้งสองกลุ่มระดับอัตราดอกเบี้ย มีภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ยต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญ $\alpha = 0.05$

ตารางที่ 4.16 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และภาวะหนี้สินเฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์
จำแนกตามค่าใช้จ่ายของสมาชิกสหกรณ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน

รายการ	จำนวน (ราย)	ภาวะการเป็นหนี้ เฉลี่ย(บาท/ครัวเรือน)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Std. Deviation)
ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนต่อปี			
ต่ำกว่า 36,000 บาท	27	71,296.29	39,041.22
36,001 – 72,000 บาท	60	100,000.00	85,865.48
72,001 – 108,000 บาท	33	113,636.36	75,542.545
108,001 – 144,000 บาท	12	131,250.00	102,316.91
144,001 – 180,000 บาท	16	146,875.00	94,372.93
มากกว่า 180,000 บาท	2	50,000.00	0.00000
รวม	150	104,666.67	

ที่มา : จากการคำนวณ

จากตาราง 4.16 แสดงจำนวน (ค่าความถี่) และภาวะหนี้สินเฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์
จำแนกตามค่าใช้จ่ายของสมาชิก พบว่า สมาชิกที่มีค่าใช้จ่ายอยู่ระหว่าง 36,000 – 72,000 บาท ต่อ
ปี จำนวน 60 ราย จะมีภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ย 100,000 บาทต่อครัวเรือน มีค่าส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐานการกระจายของข้อมูล 85,865.48รองลงมาคือ ตั้งแต่ สมาชิกที่มีค่าใช้จ่ายระหว่าง 72,001 –
108,000บาท ต่อปี จะมีภาวะการเป็นหนี้ 113,636.36 บาทต่อครัวเรือน มีค่าส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐานการกระจายของข้อมูล 75,542.545 และ ที่มีค่าใช้จ่ายในครอบครัว 144,001 – 180,000
บาทต่อปี จำนวน 16 ราย มีภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ย 146,875.00บาทต่อครัวเรือน มีค่าส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐานการกระจายของ 94,372.93 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ ของค่าใช้จ่ายเฉลี่ยกับภาวะการเป็น
หนี้เฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนแตกต่างกันหรือไม่ โดยพิจารณาจากค่าสถิติ Sig.
จากตารางการวิเคราะห์ ANOVA (ตารางภาคผนวกที่ 4)

ตั้งสมมติฐานดังนี้

H_0 : ภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์กับค่าใช้จ่ายเฉลี่ยมีความสัมพันธ์
ไม่แตกต่างกัน

H_1 : ภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์กับค่าใช้จ่ายเฉลี่ยมีความสัมพันธ์
แตกต่างกัน

การตัดสินใจ จะปฏิเสธ H_0 เมื่อค่า Sig. คำนวณ น้อยกว่า ระดับนัยสำคัญ $\alpha = 0.05$
ดังนั้น ค่า Sig. คำนวณ มี 0.037 น้อยกว่า ระดับนัยสำคัญ $\alpha = 0.05$

สรุปได้ว่าภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์จังหวัดแม่ฮ่องสอนกับอัตรา
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยมีความสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ $\alpha = 0.05$ กล่าวคือครัวเรือนของสมาชิก
สหกรณ์การเกษตรที่มีค่าใช้จ่ายสูง จะส่งผลทำให้เกิดภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ยสูงตาม

บทที่ 5

สรุปการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากกรณีการศึกษาหน้าภาคครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. เพื่อศึกษาภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรกับภาวะการเป็นหนี้

1. สรุปการศึกษา

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

จากการสำรวจข้อมูลสภาพทั่วไปของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนจำนวน 150 ราย พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 96 ราย คิดเป็นร้อยละ 64 มีอายุเฉลี่ยระหว่าง 41–50 ปี จำนวน 54 ราย คิดเป็นร้อยละ 36 มีการศึกษาชั้นประถมศึกษา จำนวน 63 ราย คิดเป็นร้อยละ 43.33 สถานภาพสมรสจำนวน 131 ราย คิดเป็นร้อยละ 87.33สถานะในครัวเรือนเป็นหัวหน้าครอบครัว จำนวน 103 ราย คิดเป็นร้อยละ 68.67 มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยจำนวน 4 คนครัวเรือนมีสมาชิกที่มีรายได้จำนวน 146 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 97.63 โดยมีสมาชิกในครัวเรือนที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวจำนวนครัวเรือนละ 2 คน จำนวน 88 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 58.70 ครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์ที่มีบุตรกำลังศึกษาอยู่มีจำนวน 107 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 71.33 โดยมีบุตรที่กำลังศึกษาอยู่ครอบครัวละ 2 คน จำนวน 52 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 34.67

ด้านทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนพบว่า การเข้าร่วมเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีระยะเวลาการเป็นสมาชิกของสหกรณ์อยู่ระหว่าง 6–10 ปี จำนวน 47 ราย คิดเป็นร้อยละ 31.33 ส่วนใหญ่มี

บ้านพักอาศัยเป็นของตนเอง จำนวน 147 ราย คิดเป็นร้อยละ 98 ซึ่งเป็นบ้านพักที่ปลอดภาระหนี้สิน จำนวน 89 ราย คิดเป็นร้อยละ 60.54 สมาชิกสหกรณ์มีสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นโทรศัพท์มือถือมากที่สุด จำนวน 142 ราย คิดเป็นร้อยละ 94.67 ด้านอาชีพ พบว่าสมาชิกสหกรณ์ มีอาชีพทำสวน จำนวน 93 รายคิดเป็นร้อยละ 62.00 พี่เชษฐภคกิจที่ทำกรเพาะปลูกคือกระเทียม มีจำนวน 46 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.67 สมาชิกส่วนใหญ่ไม่มีรายได้เสริม จำนวน 95 ราย คิดเป็นร้อยละ 63.33 รายได้ครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 36,001 – 72,000 บาทต่อปีมีจำนวน 44 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 29.33 (รายได้เฉลี่ย 101,280 บาทต่อปี) มีค่าใช้จ่ายของครัวเรือนต่อปี อยู่ระหว่าง 36,000 – 72,000 บาทต่อปี มีจำนวน 60 ราย คิดเป็นร้อยละ 40 (ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 81,480 บาทต่อปี) โดยมีวัตถุประสงค์การใช้จ่าย เพื่อนำไปใช้เป็นค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องคั้ม จำนวน 142 ราย คิดเป็นร้อยละ 94.67 ส่วนเงินออมของสมาชิกสหกรณ์จะออมเงินต่ำกว่า 6,000 บาทต่อปี จำนวน 72 ราย คิดเป็นร้อยละ 48 (การออมเฉลี่ย 9,660 บาทต่อปี) โดยวัตถุประสงค์การออมส่วนใหญ่จะเก็บเงินออมไว้เพื่อการศึกษาของบุตร จำนวน 106 รายคิดเป็นร้อยละ 70.67 และจะทำการออมเงินโดยจะเลือกช่องทางการออมเงินที่สหกรณ์สูงสุด จำนวน 113 ราย คิดเป็นร้อยละ 75.33

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ส่วนใหญ่สมาชิกมีภาระหนี้สินระหว่าง 50,001 – 100,000 บาท มีจำนวน 70 ราย คิดเป็นร้อยละ 46.67 หรือสมาชิกมีภาระหนี้สินเฉลี่ย 105,000 บาทต่อครัวเรือน และมีสาเหตุการเป็นหนี้เพื่อนำไปลงทุนในการประกอบอาชีพจำนวน 120 ราย คิดเป็นร้อยละ 80.00 โดยส่วนใหญ่จะทำการการกู้เงินเพียง 1 แหล่งเท่านั้น จำนวน 90 ราย คิดเป็นร้อยละ 60 โดยกู้เงินจากสหกรณ์ จำนวน 131 ราย คิดเป็นร้อยละ 87.33 ในอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ตั้งแต่ร้อยละ 6 ถึงร้อยละ 12 จำนวน 112 ราย คิดเป็นร้อยละ 74.67 ส่วนแหล่งเงินกู้ นอกกระบบที่สมาชิกส่วนใหญ่เลือกที่จะกู้ คือ เพื่อน จำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 39.54 ลักษณะการผ่อนชำระของสมาชิกส่วนใหญ่จะมีการเลือกรูปแบบการชำระเงินเป็นรายปี จำนวน 101 ราย คิดเป็นร้อยละ 67.33 เฉลี่ยต่อเดือนตั้งแต่ 2,001 – 3,000 บาท จำนวน 47 ราย คิดเป็นร้อยละ 31.34 และจะชำระเงินคืนตรงตามกำหนดจำนวน 132 ราย คิดเป็นร้อยละ 88 การใช้หลักประกันในการกู้ยืมเงินสมาชิกโดยส่วนใหญ่ จะใช้บุคคลเป็นหลักประกันการในการกู้ยืมเงิน จำนวน 77 ราย คิดเป็นร้อยละ 51.33

สมาชิกสหกรณ์ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการบรรเทาหนี้ของสมาชิกโดยสมาชิกสหกรณ์ มีความต้องการ ได้รับความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมการออมเงิน การส่งเสริมการสร้างให้สมาชิกมีรายได้เสริม การจัดให้มีโครงการพักชำระหนี้หรือลดอัตราดอกเบี้ยการหาแหล่งตลาด

ของผลผลิตในแต่ละฤดูของการเก็บเกี่ยวให้กับสมาชิกโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง และการพยุงราคาผลผลิต

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรกับภาวะการเป็นหนี้

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรกับภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 150 ราย พบว่า

1) ปัจจัยด้านประเภทอาชีพทางการเกษตรมีความสัมพันธ์ไม่แตกต่างกันกับภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ในแต่ละอาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่าอาชีพทำสวนจะมีภาวะการเป็นหนี้มากที่สุด เฉลี่ย 109,946.24 บาทต่อครัวเรือน รองลงมาคืออาชีพทำนา มีภาวะการเป็นหนี้ เฉลี่ย 108,139.53 บาทต่อครัวเรือน อาชีพทำไร่ มีภาวะการเป็นหนี้ เฉลี่ย 100,328.95 บาทต่อครัวเรือน

2) ปัจจัยด้านสมาชิกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์ไม่แตกต่างกันกับภาวะการเป็นหนี้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่า ครอบครัวที่มีสมาชิกจำนวน 4 คน จำนวน 50 ครัวเรือน จะมีภาวะการเป็นหนี้มากที่สุด เฉลี่ย 113,000 บาทต่อครัวเรือน ครอบครัวที่มีสมาชิกจำนวน 3 คน จำนวน 55 ครัวเรือน มีภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ย 107,272.73 บาทต่อครัวเรือน และครอบครัวที่มีสมาชิกจำนวน 5 คน จำนวน 22 ครัวเรือน มีภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ย 104,545.45 บาทต่อครัวเรือน

3) ปัจจัยด้านอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมอย่างน้อย 2 อัตรา มีความสัมพันธ์แตกต่างกันกับภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่า ระดับอัตราดอกเบี้ยไม่เกินร้อยละ 3 ตั้งแต่ร้อยละ 3 ถึงร้อยละ 6 และ ตั้งแต่ร้อยละ 6 ถึงร้อยละ 12 มีค่า Sig. คำนวณเท่ากับ 0.897 จัดอยู่ในกลุ่มมีภาวะการเป็นหนี้ที่ไม่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ตั้งแต่ร้อยละ 6 ถึงร้อยละ 12 มีภาวะการเป็นหนี้ เฉลี่ย 96,651.79 บาทต่อครัวเรือน อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3 ถึงร้อยละ 6 มีภาวะการเป็นหนี้ 89,130.44 บาทต่อครัวเรือน ส่วนระดับอัตราดอกเบี้ยตั้งแต่ร้อยละ 12 ขึ้นไป มีค่า Sig. คำนวณ เท่ากับ 0.1000 มีภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ย แตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ย 238,888.89 บาทต่อครัวเรือน

4) ปัจจัยด้านค่าใช้จ่ายของสมาชิกสหกรณ์มีความสัมพันธ์แตกต่างกันกับภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่า สมาชิกสหกรณ์ที่มีค่าใช้จ่ายอยู่ระหว่าง 36,000 – 72,000 บาท ต่อปี จะมีภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ย 100,000 บาทต่อ

ครัวเรือนสมาชิกที่มีค่าใช้จ่ายระหว่าง 72,001 – 108,000 บาท ต่อปี จะมีภาวะการเป็นหนี้ 113,636.36 บาทต่อครัวเรือน และ สมาชิกสหกรณ์ที่มีค่าใช้จ่ายในครอบครัว 144,001 – 180,000 บาทต่อปี มีภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ย 146,875.00 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งความสัมพันธ์ของค่าใช้จ่ายกับภาวะหนี้สินนั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2. อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษา หนี้ภาคครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน อภิปรายผล ดังนี้

1. ประเภทอาชีพทางการเกษตรของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรไม่มีความสัมพันธ์กับจำนวนหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร อาชีพทำสวนมีภาวะหนี้สินมากที่สุด และมีภาวะการเป็นหนี้ เฉลี่ย 104,666.67 บาทต่อครัวเรือน และผลจากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างประเภทอาชีพทำสวน ทำนา และทำไร่ ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนกับภาวะการเป็นหนี้พบว่า ประเภทอาชีพทางการเกษตรมีความสัมพันธ์ไม่แตกต่างกับภาวะการเป็นหนี้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. สมาชิกในครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กับจำนวนหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร อันเนื่องมาจากครัวเรือนส่วนใหญ่มีสมาชิกที่มีรายได้มากกว่า 2 คนขึ้นไปหรือมีสมาชิกผู้พึ่งพิงน้อยครอบครัวที่มีสมาชิกจำนวน 4 คน มีภาวะการเป็นหนี้มากที่สุด เฉลี่ย 113,000 บาทต่อครัวเรือน และผลจากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนกับภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร พบว่า สมาชิกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์ไม่แตกต่างกันกับภาวะการเป็นหนี้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจมาภรณ์ อมรเลิศพานิช (2551) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อหนี้ของครัวเรือนในภาคเหนือของประเทศไทย พบว่า การมีจำนวนสมาชิกผู้พึ่งพิงเพิ่มมีโอกาสก่อหนี้ครัวเรือนเพิ่มขึ้น

3. อัตราดอกเบี้ยเงินกู้มีความสัมพันธ์กับภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์ โดยอัตราดอกเบี้ยตั้งแต่ร้อยละ 12 ขึ้นไป มีครัวเรือนเป็นหนี้จำนวนน้อยแต่มีภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ยสูงสุด 238,888.89 บาทต่อครัวเรือน ส่วนอัตราดอกเบี้ย ไม่เกินร้อยละ 3 ตั้งแต่ร้อยละ 3 ถึงร้อยละ 6 และ ตั้งแต่ร้อยละ 6 ถึงร้อยละ 12 มีครัวเรือนเป็นหนี้จำนวนมากแต่มีภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ยต่ำ อยู่ระหว่าง 112,500 , 89,130.44 และ 96,651.79 บาทตามลำดับ และผลจากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินกู้กับภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ยของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร

ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมอย่างน้อย 2 อัตรา มีความสัมพันธ์แตกต่างกันกับภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ ระดับอัตราดอกเบี้ยไม่เกินร้อยละ 3 ตั้งแต่ร้อยละ 3 ถึงร้อยละ 6 และ ตั้งแต่ร้อยละ 6 ถึงร้อยละ 12 จัดอยู่ในกลุ่มมีภาวะการเป็นหนี้ที่ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และระดับอัตราดอกเบี้ยตั้งแต่ร้อยละ 12 ขึ้นไปมีภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ย แตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับสินเชื่อ เรื่องอุปสงค์ต่อลงทุนที่กล่าวว่า ถ้าอัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับสูงความต้องการในการขอสินเชื่อเพื่อการลงทุนก็จะน้อย แต่ถ้าอัตราดอกเบี้ยตลาดต่ำลงก็就会有ความต้องการหรืออุปสงค์ต่อการกู้เงินหรือขอสินเชื่อเพื่อการลงทุนจะมากขึ้น และสอดคล้องกับทฤษฎีการบริโภคและการออมของ John Maynard Keynes ที่กล่าวว่าสินเชื่อเพื่อการบริโภคและอัตราดอกเบี้ย ณ ระดับรายได้ที่ใช้จ่ายได้เท่ากัน ในกรณีที่สังคมนั้นมีระบบการให้สินเชื่อเพื่อการบริโภคในรูปของการจ่ายเงินค่างวดและดอกเบี้ยต่ำจะจูงใจให้มีการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคสูงกว่าในกรณีที่ไม่มีระบบการให้สินเชื่อ

4. ค่าใช้จ่ายของสมาชิกสหกรณ์มีความสัมพันธ์กับภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ยสมาชิกสหกรณ์ที่มีค่าใช้จ่ายสูงจะมีภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ย 146,875.00บาทต่อครัวเรือน โดยพบว่าค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ใช้ในการอุปโภคบริโภคในครัวเรือนและใช้ในการลงทุนประกอบอาชีพทางการเกษตรและผลจากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายของสมาชิกสหกรณ์กับภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ย พบว่า ค่าใช้จ่ายของสมาชิกสหกรณ์มีความสัมพันธ์แตกต่างกันกับภาวะการเป็นหนี้เฉลี่ย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของผลการวิจัยของ สมคิด วัชรภรณ์ (2550) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการก่อหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราในอำเภอเทพา และอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา พบว่าค่าใช้จ่ายของครัวเรือน เป็นปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรชาวสวนยางพาราก่อนนี้สิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และเป็นปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนหนี้ของเกษตรกร มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และงานวิจัยของ อิศยาห์พร อินทวัน (2555) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องปัญหาหนี้สินเกษตรกรในจังหวัดลำพูน โดยพบว่า เกษตรกรมีรายจ่ายมากกว่ารายได้ เนื่องจากสาเหตุดังนี้ คือ 1) เกษตรกรได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ ทำให้ที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินได้รับความเสียหาย 2) รายได้จากการทำงานเกษตรไม่เพียงพอ เนื่องจากราคาผลผลิตไม่แน่นอนและตกต่ำ และปัจจุบันมีการลงทุนในการทำการเกษตรที่ใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมากกว่าในอดีต เช่นการใช้สารเคมีเพื่อเร่งผลผลิต การขยายที่ดินทำกิน เป็นต้น ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงกว่าผลตอบแทนที่ได้รับ 3) ค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน เป็นค่าอุปการะเลี้ยงดูผู้สูงอายุและเด็ก ค่าเล่าเรียนของบุตร ค่าที่อยู่อาศัย ซึ่งสาเหตุนี้ทำให้นำไปสู่การกู้ยืมเงิน

3. ข้อเสนอแนะ

1. การมีค่าใช้จ่ายในครัวเรือนที่สูง สมาชิกสหกรณ์การเกษตร ควรปรับลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลง โดยการจดบันทึกบัญชีรายรับรายจ่ายในครัวเรือนเป็นประจำทุกวัน และสรุปผลค่าใช้จ่ายรวมในแต่ละเดือนเพื่อจะได้ประเมินสถานการณ์การเงินภายในครัวเรือนและทราบถึงค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น และวางแผนการใช้จ่ายในเดือนต่อไป และควรนำแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

2. ในการลงทุนประกอบอาชีพด้านการเกษตร สมาชิกสหกรณ์การเกษตรควรศึกษาถึงต้นทุนและผลตอบแทนที่จะได้รับว่าคุ้มหรือไม่ เนื่องจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีต้นทุนด้านการขนส่งสูง ปัจจัยการผลิตจึงมีต้นทุนที่สูงด้วย เพื่อเป็นการลดต้นทุนในการผลิตและเพิ่มมูลค่าผลผลิตให้มีราคาสูง ควรนำวิธีการสหกรณ์ด้านรวมการซื้อ รวมการขาย รวมพลังอำนาจในการต่อรองราคาปัจจัยการผลิตและผลผลิตมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับสมาชิกสหกรณ์ และควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการลดการใช้สารเคมีในการทำเกษตรอย่างเคร่งครัดให้สมาชิกสหกรณ์ปลูกพืชและสารกำจัดวัชพืชใช้เองเช่นการทำปุ๋ยหมักการใช้มูลสัตว์เป็นปุ๋ยชีวภาพและการนำสมุนไพรมาผลิตเป็นสารกำจัดวัชพืชเป็นต้น

3. ควรส่งเสริมให้สมาชิกสหกรณ์แปรรูปสินค้าเกษตรและพัฒนาสินค้าให้ได้คุณภาพเพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าและเป็นการขยายตลาดให้กว้างขึ้นส่งเสริมเกษตรกรรมทางเลือกทั้งในลักษณะการเกษตรแบบยังชีพและการเกษตรที่ปลอดภัยต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อมแบบต่างๆ

4. การส่งเสริมให้สมาชิกในครัวเรือนที่ไม่มีรายได้อาศัยเสริมอื่นๆจะช่วยลดสมาชิกพึ่งพิงในครัวเรือนลง โดยการให้การอบรมการส่งเสริมอาชีพจากผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นที่มีอยู่ นำไปพัฒนาและสร้างมูลค่าให้เป็นที่ต้องการของตลาด และนำไปจำหน่ายให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น จะช่วยลดภาระการก่อกวนนี้ลง

5. ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องจัดทำและเปิดเผยข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการลงทุนและการประกอบอาชีพ และต้องประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงตัวเกษตรกรได้รับทราบข้อมูล เช่น แนวโน้มสินค้าเกษตรที่คาดว่าจะมีผลผลิตดี และราคาสูง หาข้อมูลเชิงประจักษ์ในการออกแบบแนวทางในการจัดการปัญหาดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรมให้แก่สมาชิกสหกรณ์

6. สหกรณ์เป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญของสมาชิกสหกรณ์ ควรสนับสนุนและจัดสรรอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำและเหมาะสมแก่สมาชิกสหกรณ์เพื่อใช้ในการลงทุนในการประกอบอาชีพและเพื่อการยังชีพและจากสถานการณ์ในปัจจุบันราคาสินค้าเกษตรมีความผันผวนเป็นอย่างมากควรมี

การเตรียมนโยบายหรือมาตรการรองรับเพื่อป้องกันและแก้ปัญหาราคาสินค้าเกษตรให้กับสมาชิกสหกรณ์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของอาชีพทางการเกษตร จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อัตราดอกเบี้ย และค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์ต่อภาวะการเป็นหนี้เท่านั้น ไม่ได้ศึกษาถึงการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพทางการเกษตรในแต่ละประเภท และไม่ได้ศึกษาถึงปัจจัยการก่อกำเนิดนอกระบบของสมาชิกสหกรณ์ ดังนั้น การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการประกอบอาชีพทางการเกษตรในแต่ละประเภท เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ต่อการก่อกำเนิดของสมาชิกสหกรณ์ ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเปรียบเทียบปัจจัยที่ก่อให้เกิดภาวะหนี้ในระบบ กับนอกระบบ เพื่อทดสอบว่าภาวะการเป็นหนี้ของสมาชิกสหกรณ์มีปัจจัยอะไรบ้างที่เป็นสาเหตุของการเลือกเพื่อจะได้นำมาปรับปรุงการให้บริการทางการเงิน หรืออาจจะทำการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ทำให้เกิดภาวะที่มีอิทธิพลต่อการก่อกำเนิดต่อไป

2. เนื่องจากข้อจำกัดด้านระยะเวลาและงบประมาณที่ใช้ในการศึกษาทำให้การศึกษาที่ได้เป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มไม่ครอบคลุมสมาชิกสหกรณ์ทุกประเภทในจังหวัดซึ่งอาจทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนของข้อมูลได้ดังนั้นการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาเพิ่มเติมให้ครอบคลุมมากขึ้น โดยอาจจะทำการวิจัยเน้นเฉพาะสหกรณ์ใดสหกรณ์หนึ่งในจังหวัด หรือทำการวิจัยสหกรณ์ประเภทอื่นในจังหวัดด้วย หรือทำการวิจัยเปรียบเทียบการก่อกำเนิดระหว่างสมาชิกสหกรณ์ภาคการเกษตรกับนอกภาคการเกษตร เพื่อจะได้นำผลการวิจัยของกลุ่มตัวอย่างนั้น ไปแนะนำ ส่งเสริมสมาชิกสหกรณ์ได้ตรงตามเป้าหมายที่แท้จริง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกรดา มาโนชญ์นิรันดร์ .(2556). ปัจจัยที่มีผลต่อหนี้สินในระบบของครัวเรือนเกษตร
ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสарภักิ จังหวัดเชียงใหม่ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ .(2555). รายงานผลการดำเนินงานและฐานะการเงินสหกรณ์ทุกประเภท
ประจำปี 2555 สมุทรสาคร บริษัท บอร์น ทู บี พัลลิตซ์ซิ่ง จำกัด.
- กรมส่งเสริมสหกรณ์ .(2555). การสหกรณ์ในประเทศไทย กรุงเทพมหานคร ชุมชุมสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กิตพงษ์ กิติบุตร .(2551). ปัจจัยที่มีผลต่อการค้างชำระหนี้สินเชื่อการเกษตรของสมาชิกสหกรณ์
การเกษตรป่าซาง จำกัด คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดำรง ปั้นประณต – สะอาด แก้วเกษ .(2550). ระบบการสหกรณ์ในประเทศไทย กรุงเทพมหานคร
ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- เบญจมาภรณ์ อมรเลิศพานิช .(2551). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อหนี้ของครัวเรือนในภาคเหนือ
ของประเทศไทย เชียงใหม่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิชชา ผลปราชญ์ .(2553). หนี้สินของครัวเรือนเกษตรในตำบลหนองแวง อำเภอวัฒนานคร
จังหวัดสระแก้ว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ยรรยง ไทยเจริญ และคณะ .(2549). ภาวะหนี้ครัวเรือนไทย : ความเสี่ยงและนโยบาย.
วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน .(2553). หลักเศรษฐศาสตร์มหภาค กรุงเทพมหานคร
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมคิด วัชรารักษ์ .(2550). พฤติกรรมการก่อหนี้ครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพารา
ในอำเภอเทพาและอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา คณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร .(2555). หนี้ปลายปีของครัวเรือนเกษตรกรปีเพาะปลูก 2551/52 –
2553/54 กรุงเทพมหานคร สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร.
- สำนักงานสถิติจังหวัดแม่ฮ่องสอน .(2555). รายงานสถิติจังหวัด พ.ศ. 2555 แม่ฮ่องสอน เรือนภาพ
โกดักอิเล็กทรอนิกส์.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ .(2555). การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนภาคเหนือ
ในปี 2554.

สำนักงานสหกรณ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน .(2556). จำนวนสหกรณ์และสมาชิกสหกรณ์

จังหวัดแม่ฮ่องสอน

อิสยาห์พร อินทวัน .(2555). ปัญหาหนี้สินเกษตรกรในจังหวัดลำพูน เชียงใหม่ คณะเศรษฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

เรื่อง

หนี้ภาคครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

แบบสอบถามชุดนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อจัดทำเป็นการศึกษาค้นคว้าแบบอิสระ ประกอบการศึกษาตามหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อศึกษาถึงหนี้ภาคครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยข้อมูลที่ได้อาจจะถูกนำไปใช้ในเชิงวิชาการเท่านั้น จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามนี้ โดยให้ข้อมูลตามความเป็นจริงและขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้กรุณาให้ข้อมูลมา ณ โอกาสนี้ โดยคำถามแบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับหนี้สิน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ตอบแบบสอบถาม

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่กำหนดหรือกรอกรายละเอียดให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

1. เพศ	( ) ชาย	( ) หญิง	
2. อายุ	( ) 20 -30 ปี	( ) 31 – 40 ปี	( ) 41 – 50 ปี
	( ) 51 – 60 ปี	( ) 61 ปีขึ้นไป	
3. สถานภาพการสมรส	( ) โสด	( ) สมรส	( ) หม้าย/หย่าร้าง
4. สถานะในครัวเรือนของท่าน	( ) หัวหน้าครอบครัว	( ) ผู้อยู่อาศัย	
5. ระดับการศึกษา	( ) ไม่ได้ศึกษา	( ) ประถมศึกษา	
	( ) มัธยมศึกษา/ปวช.	( ) อนุปริญญา/ปวส.	
	( )ปริญญาตรี	( ) สูงกว่าปริญญาตรี	
6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	จำนวน.....คน		
7. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีรายได้	( ) มี จำนวน.....คน	( ) ไม่มี	
8. จำนวนบุตรที่กำลังศึกษา	( ) มี จำนวน.....คน	( ) ไม่มี	

9. ระยะเวลาที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ ( ) 0 – 5 ปี ( ) 6 - 10 ปี
( ) 11 – 15 ปี ( ) 15 ปีขึ้นไป

10. ประเภทที่พักอาศัย

- ( ) 1. บ้านพักของตัวเอง ( ) ปลูกภาระหนี้สิน ( ) มีภาระหนี้สิน
( ) 2. บ้านเช่า อพาร์ทเมนต์ ทาวน์เฮ้าส์ หรืออื่นๆ
( ) 3. บ้าน/ ห้องพักรีสตูดิโอ
( ) 4. อาศัยอยู่กับผู้อื่น

11. สิ่งอำนวยความสะดวก

- รถยนต์ ( ) มี ( ) ไม่มี
รถจักรยานยนต์ ( ) มี ( ) ไม่มี
คอมพิวเตอร์ ( ) มี ( ) ไม่มี
โทรศัพท์มือถือ ( ) มี ( ) ไม่มี
อื่นๆ (โปรดระบุ.....)

12. ประเภทอาชีพทางการเกษตร

- ( ) ทำนา ( ) ทำสวน ( ) ทำไร่
( ) เลี้ยงสัตว์ ( ) ประมง ( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

13. แหล่งที่มาของรายได้หลักจากพืชเศรษฐกิจมากที่สุด

- ( ) ปลูกข้าว ( ) ปลูกกระเทียม ( ) ปลูกถั่วเหลือง
( ) ปลูกพริก ( ) ปลูกกะหล่ำปลี ( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

14. แหล่งที่มาของรายได้เสริม ( ) ไม่มี ( ) มี (โปรดระบุ).....

15. รายได้ของครัวเรือนต่อปี

- ( ) ต่ำกว่า 36,000 บาท ( ) 36,001 – 72,000 บาท ( ) 72,001 – 108,000 บาท
( ) 108,001 – 144,000 บาท ( ) 144,001 – 180,000 บาท ( ) มากกว่า 180,000 บาท

16. ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนต่อปี

- ( ) ต่ำกว่า 36,000 บาท ( ) 36,001 – 72,000 บาท ( ) 72,001 – 108,000 บาท
( ) 108,001 – 144,000 บาท ( ) 144,001 – 180,000 บาท ( ) มากกว่า 180,000 บาท

17. วัตถุประสงค์ของการใช้จ่ายในครัวเรือน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) อาหารและเครื่องคั้ม ( ) เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ( ) สาธารณูปโภค
( ) ที่อยู่อาศัย ( ) ยานพาหนะ ( ) การศึกษา
( ) ยารักษาโรคและรักษาพยาบาล ( ) อื่นๆ(โปรดระบุ).....

18. จำนวนเงินออมของท่านต่อปี

- ( ) ไม่ออม   ( ) ต่ำกว่า 6,000 บาท   ( ) 6,001 – 12,000 บาท
 ( ) 12,001 – 24,000 บาท   ( ) 24,001 – 36,000 บาท   ( ) มากกว่า 36,000 บาท

19. ช่องทางการออมเงินของท่าน

- ( ) ธนาคาร   ( ) สหกรณ์   ( ) กลุ่มออมทรัพย์
 ( ) บริษัทประกันชีวิต   ( ) เก็บสะสมไว้เอง   ( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

20. วัตถุประสงค์ในการออม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) เป็นค่าใช้จ่ายในอนาคต/เกษียณอายุ   ( ) เป็นค่าศึกษาเล่าเรียนบุตร
 ( ) เป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล   ( ) เก็บไว้ซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก
 ( ) เก็บไว้ซื้อที่ดิน/สร้างที่อยู่อาศัย   ( ) เก็บไว้ลงทุนทำธุรกิจในอนาคต
 ( ) อื่นๆ(โปรดระบุ) .....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับหนี้สิน

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่กำหนดหรือกรอกรายละเอียดให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

1. สาเหตุของการเป็นหนี้ของท่าน (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) เพื่อนำไปอุปโภคบริโภค
 ( ) เพื่อนำไปใช้ในการชำระหนี้เก่า
 ( ) เพื่อนำไปลงทุนในการประกอบอาชีพ
 ( ) เพื่อนำไปซื้อยานพาหนะหรือสิ่งอำนวยความสะดวก
 ( ) เพื่อการรักษาพยาบาล
 ( ) เพื่อการศึกษาของบุตรหลาน
 ( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

2. แหล่งเงินกู้ของท่าน ( ) จำนวน 1 แห่ง   ( ) มากกว่า 1 แห่ง

แหล่งเงินกู้ในระบบ

- ( ) ผ่านธนาคาร   ( ) สหกรณ์   ( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

แหล่งเงินกู้นอกระบบ

- ( ) นายทุนท้องถิ่น   ( ) เพื่อน   ( ) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

3. จำนวนหนี้สินในครัวเรือนของท่าน

- ( ) ไม่เกิน 50,000 บาท   ( ) 50,001 – 100,000 บาท   ( ) 100,001 – 300,000 บาท
 ( ) 300,001 – 500,000 บาท   ( ) 500,001 – 1,000,000 บาท   ( ) มากกว่า 1,000,000 บาท

4. อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของท่าน (ต่อปี)

- ( ) ไม่มี   ( ) ไม่เกินร้อยละ 3
 ( ) ตั้งแต่ร้อยละ 3 ถึงร้อยละ 6   ( ) ตั้งแต่ร้อยละ 6 ถึงร้อยละ 12
 ( ) ตั้งแต่ร้อยละ 12 ขึ้นไป

5. ระยะเวลาในการกู้ยืมเงินของท่าน

- ( ) ต่ำกว่า 1 ปี   ( ) ตั้งแต่ 1 – 5 ปี
 ( ) ตั้งแต่ 6 – 10 ปี   ( ) ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป

6. ลักษณะการผ่อนชำระ

- ( ) รายเดือน   ( ) รายปี   ( ) ชำระครั้งเดียว

7. จำนวนเงินผ่อนชำระเฉลี่ยต่อเดือน

- ( ) ไม่เกิน 1,000 บาท   ( ) ตั้งแต่ 1,001 – 2,000 บาท
 ( ) ตั้งแต่ 2,001 – 3,000 บาท   ( ) ตั้งแต่ 3,001 – 4,000 บาท
 ( ) ตั้งแต่ 4,001 – 5,000 บาท   ( ) ตั้งแต่ 5,000 บาทขึ้นไป

8. ความถี่ในการกู้ยืมเงินของท่าน

- ( ) มากกว่าปีละครั้ง   ( ) 1 ปีต่อครั้ง
 ( ) 2 ปีต่อครั้ง   ( ) 3 ปีต่อครั้ง
 ( ) มากกว่า 3 ปีต่อครั้ง

9. การชำระเงินคืนตรงตามกำหนดหรือไม่

- ( ) ตรงตามกำหนด   ( ) ไม่ตรงตามกำหนด..... งวด

10. หลักประกันในการกู้ยืม

- ( ) บุคคล   ( ) หลักทรัพย์   ( ) บุคคลและหลักทรัพย์

11. ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการบรรเทาหนี้ของสมาชิกสหกรณ์.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข

ตารางวิเคราะห์ข้อมูล

ตารางภาคผนวกที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ ภาวะการเป็นหนี้กับอาชีพ ทำนา ทำสวน ทำไร่

DEBT3 * OPOC12.1

DEBT3 หนี้กับ ทำนา

OPOC12.1	Mean	N	Std. Deviation
.00	100000.0000	64	76894.07268
1.00	108139.5349	86	84578.70164
Total	104666.6667	150	81223.17144

DEBT3 * OPOC12.2

DEBT3 หนี้กับทำสวน

OPOC12.2	Mean	N	Std. Deviation
.00	96052.6316	57	58015.82944
1.00	109946.2366	93	92529.35675
Total	104666.6667	150	81223.17144

DEBT3 * OPOC12.3

DEBT3 หนี้กับทำไร่

OPOC12.3	Mean	N	Std. Deviation
.00	109121.6216	74	93959.17981
1.00	100328.9474	76	66894.62124
Total	104666.6667	150	81223.17144

ANOVA

DEBT3

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	36357412411.979	3	12119137470.660	1.869	0.137
Within Groups	946625920921.354	146	6483739184.393		
Total	982983333333.333	149			

ที่มา : จากการคำนวณ

ตารางภาคผนวกที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ ภาวะการเป็นหนี้กับจำนวนสมาชิกในครอบครัว

DEBT3 กับจำนวนสมาชิกในครอบครัว

Report

DEBT3

H1	Mean	N	Std. Deviation
2.00	75000.0000	11	43301.27019
3.00	107272.7273	55	80604.30430
4.00	113000.0000	50	91367.16688
5.00	104545.4545	22	85438.77076
6.00	85416.6667	12	54832.73464
Total	104666.6667	150	81223.17144

ANOVA

DEBT3

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	17974053030.303	4	4493513257.576	.675	.610
Within Groups	965009280303.030	145	6655236415.883		
Total	982983333333.333	149			

ที่มา : จากการคำนวณ

ตารางภาคผนวกที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ ภาวะการเป็นหนี้กับอัตราดอกเบี้ย

Descriptives

DEBT3 กับอัตราดอกเบี้ย

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
2.00	6	112500.0000	68465.31969	27950.84972	40650.0534	184349.9466	50000.00	200000.0
3.00	23	89130.4348	53207.40238	11094.51033	66121.8286	112139.0410	50000.00	200000.0
4.00	112	96651.7857	72557.49008	6856.03837	83066.0880	110237.4834	50000.00	400000.0
5.00	9	238888.8889	131167.30199	43722.43400	138064.7753	339713.0025	75000.00	400000.0
Total	150	104666.6667	81223.17144	6631.84418	91562.0552	117771.2782	50000.00	400000.0

Test of Homogeneity of Variances

DEBT3

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
4.384	3	146	.005

ANOVA

DEBT3

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	175254916105.935	3	58418305368.645	10.559	.000
Within Groups	807728417227.398	146	5532386419.366		
Total	982983333333.333	149			

ตารางภาคผนวกที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ ภาวะการเป็นหนี้กับค่าใช้จ่าย

Descriptives

DEBT3 กับค่าใช้จ่าย

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
36000	27	71296.2963	39041.21571	7513.48547	55852.1057	86740.4869	50000.00	200000.0
54000	60	100000.0000	85865.48408	11085.18633	77818.5934	122181.4066	50000.00	400000.0
90000	33	113636.3636	75542.54521	13150.26919	86850.1418	140422.5854	50000.00	400000.0
126000	12	131250.0000	102316.90965	29536.34766	66240.9371	196259.0629	50000.00	400000.0
162000	16	146875.0000	94372.93044	23593.23261	96587.2151	197162.7849	50000.00	400000.0
180001	2	50000.0000	.00000	.00000	50000.0000	50000.0000	50000.00	50000.00
Total	150	104666.6667	81223.17144	6631.84418	91562.0552	117771.2782	50000.00	400000.0

Test of Homogeneity of Variances

DEBT3

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
3.924	5	144	.002

ANOVA

DEBT3

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	76990067340.067	5	15398013468.013	2.447	.037
Within Groups	905993265993.266	144	6291619902.731		
Total	982983333333.333	149			

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางภัทรามาศ สุนทรพานิชกิจ
วัน เดือน ปีเกิด	13 ตุลาคม 2519
สถานที่เกิด	อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่
ประวัติการศึกษา	บริหารธุรกิจบัณฑิต (บริหารงานทั่วไป) สถาบันราชภัฏลำปาง พ.ศ. 2540
สถานที่ทำงาน	สำนักงานสหกรณ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ตำแหน่ง	นักวิชาการสหกรณ์ปฏิบัติการ

